

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Itsenäistymisopas

Perhekodin nuorelle

Juha Lehtonen

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(muodossa 5/2020)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijä: Juha Lehtonen
Opinnäytetyön nimi: Itsenäistymisopas perhekodin nuorelle
Sivumäärä: 49 ja 24 liitesivua
Työn ohjaaja: Juha Nikkilä
Työn tilaaja: Eero Sälpäkivi, Perhekoti Valkosiipi Oy

Opinnäytetyön tilaajana on Perhekoti Valkosiipi Oy. Perhekodin käytössä ollut opas itsenäistyville nuorelle, oli todettu osaksi puutteelliseksi kokonaisuudeksi. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja tarttuu haasteeseen sekä vaatimuksiin kehittää uusi itsenäistymisopas perhekodin nuorelle.

Nuori on kohdannut elämänsä aikana paljon traumaattisia hetkiä sekä päätöksiä hänen elämäänsä liittyen. Opinnäytetyössä hyödynnetään kokemusasiantuntijoiden osaamista sekä käytännön työn tuomaa ammattikokemusta.

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämishanke. Aineistoa kerättiin yksilöhaastatteluilla yksilöhaastatteleamalla nuoria käyttäen puoli strukturoitua mallia. Sosiaalityöntekijöitä teemahaastattelu menetelmällä sekä perhekodin vanhempia käyttäen menetelmänä benchmarkkausta. Nuorten kohdalla tutkimustuloksista nousi yhteisiä aiheita ja joiden perusteella totutui ohjeen runko sekä oleellisimmat aihekokonaisuudet. Perhekotivanhempien toimintatavoista käytännön parhaat mallit, jotka kohdistuivat luottamukseen sekä yhteistyön nimiin. Sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelut avasivat nuorten oikeuksien laajuutta sekä niiden käytännön toteutumia.

Toiminnallisen kehittämishankkeen tuotoksena on itsenäistymisopas joka sisältää kaksi kokonaisuutta. Oman nuorelle ja oman perhekodin vahemmille. Opas tukeutuu kerättyyn tutkimus materiaaliin sekä nuoren itse muokattavaan materiaaleihin, jotka ovat ladattavissa Google drive tiedosto jaosta. Kokonaisuutena opas täyttää sille asetetun toiveen interaktiivisuudesta sekä mobiilista applikaatiosta.

Tavoitteena oli toteuttaa paikkaan tai kaupunkiin sitoutumaton opas ja tämä toteutui työssä kiitettävästi. Oppaan konkreettinen hyöty työstä on huostaan otetulle nuorelle, joka etsii vielä elämänsä uraa sekä tarvitsee arjen elämän ohjeistusta. Ohjeistusta itsenäiseen elämään. Tulevaisuuden kehittämishankkeena olisi opas joka toimisi mobiili applikaationa matkapuhelissa sekä tablet tietokoneella integroituen tehokkaammin internet palveluihin sekä paikannus työkalujen mahdollisuuksiin.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Civic Activity and Youth Work

Author: Juha Lehtonen
Title: Guide for independent young people
Number of Pages: 49 and 24 attachment pages
Supervisor: Juha Nikkilä
Subscriber: Eero Sälpäkivi, Perhekoti Valkosiipi Oy

The commissioner of the thesis is Perhekoti Valkosiipi Oy. The guide for an independent young person previously used by Perhekoti was found out to be missing in parts for its whole. The thesis is operational and it takes to the challenge to develop a new guide for a young person who is coming off age and getting independent.

A young person has met with a lot of traumatising and important decisions in connection with his life in his lifetime. The thesis utilizes both the practical experience of done work as well as experiences from experienced professionals from the field of occupation.

The thesis is an operational development project. The material was gathered in private interviews by interviewing young persons by using a half structured model. Social workers were also interviewed by using a themeinterview method. Family home parents were interviewed using benchmarking. Familiar and repeating subjects were met while comparing research results from young persons. From these finding came the frame of the guide as well as the most essential thematic entities. The family home parent interviews provided the practical best practices which were focused on trust and cooperation. The social workers themeinterviews were helpful in understanding the overall rights of young people as well as their use in practice.

The output of this operational development project is an independence guide for a young person which contains two parts. One part for the young person and one for the family home parents. The guide is leaning on the gathered research material and materials edited by the young persons which can be downloaded from Google drive. On a whole the guide meets the goals set for it on interactivity and a mobile application.

The goal of the thesis was to create a guide that was not tied to a place or a city and this goal was met commendably. The concrete use for the guide is for a young person who has been taken into custody and who is still searching to choose his career and help in his everyday life. A guide for an independent life. A future development idea is to create an application for mobile devices integrating better with the possible benefits of internet and location services.

Keywords: family homes, independence, foster care, child protection

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TYÖN TILAAJA	9
3	LASTENSUOJELU	9
3.1	Toimintaa ohjaa laki	10
3.1.1	Lastensuojelulaki	10
3.1.2	Perhohoitolaki.....	11
3.1.3	Nuorisolaki.....	12
3.2	Sosiaalityöntekijä.....	12
3.3	Sijaishuolto	13
3.3.1	Perhehoito - Sijaisperhe.....	14
3.3.2	Ammatillinen perhekoti.....	15
3.3.3	Jälkihuolto	16
4	ELÄMÄN VAIHEENA – ITSENÄISTYMINEN.....	20
4.1	Lapsuus ja nuoruus.....	21
4.2	Kehitykselliset viiveet	22
4.3	Kohti itsenäistymistä	25
4.4	Perustarpeet ja voimavarat.....	26
5	PRODUKTI, ITSENÄISTYMISSOPAS	29
5.1	Kohderyhmä ja Rajaukset	29
5.2	Toimintasuunnitelma	29
5.2.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	29
5.2.2	Tutkimusmenetelmät.....	30
5.2.3	Tutkimusten luotettavuus.....	32
5.3	Tavoitteet	34
5.4	Benchmarkkaus / Haastattelut	34
5.4.1	Benchmarking – Perhekodin vanhemmat	34
5.4.2	Yksilöhaastattelu – nuoret.....	35

5.4.3	Teemahaastattelu – sosiaalityöntekijät.....	36
6	ITSENÄISTYMISSOPAS.....	37
6.1	Rakenne	37
6.2	Tiedonkeruutulokset	38
6.2.1	Tulosten luotettavuus	38
6.2.2	Perhekodin vanhemmat.....	39
6.2.3	Itsenäistyneet nuoret	41
6.2.4	Sosiaalityöntekijät.....	43
7	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	44
7.1	Oma arvio.....	44
7.2	Tilaaajan arvio	45
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	46
8.1	Aiheen rajaaminen.....	46
8.2	Parasta	46
8.3	Miten voisi jatkokehittää.....	47
	LÄHTEET	48
	MUUT LÄHTEET	49
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Lapsen huostaanotto on aina vaikea ja monimutkainen asia ja kaikille osapuolille valtavasti suuri kriisi. Kriisi lapsen vanhemmille, mutta ennen kaikkea lapselle tai nuorelle, jota päätös koskettaa. Huostaanotto on päätös, joka siirtää lapsen pois lapsuuden vanhempien luota, yhteisestä kodista sekä sen hetkisestä turvallisen tuntuista elämästä johon lapsi on tottunut. Lapsen elämä, joka tuntuu turvalliselta, elämäntapa mihin lapsi tai nuori on tottunut ei yleensä ole huostaanottopäätöksen perusteella elämää, joka olisi lapsen parhaaksi ja turvaisi hänen kasvunsa ja kehityksen. Elämä mihin lapsi on tottunut, on jo saattanut tuottaa hänelle jopa neurologisen kehityspoikkeaman.

Kehityspoikkeama syntyy, kun lapsi joutuu kohtaamaan mahdollisesti turvattomuutta, väkivaltaa, vanhempien päihdeongelmien johdannaisina yksinjäämisiä, tai hänen vanhemmallaan itsellään on joillakin terveyden osa-alueilla haasteita, jolloin arjen elämisen taidot ovat jääneet kehittymättä. Turvattomuuden tunne sekä esimerkiksi jatkuva väkivallan pelko tuottavat lapsella erilaisia omia selviytymiskeinoja. Selviytymiskeinot muokkaavat aivojen hermoliitoksia, joista kehittyy lasta suojelevia automaatioita. Nämä automaatiot, jotka kehittyvät korostaen lapsen suojeleurefleksejä, alkavat tuottaa lapselle kehityspoikkeamaa.

Huostaanottopäätöstä ennen lapsi on saattanut kokea eritasoisia väkivaltaa kotioloissaan, joka on väistämättä jättänyt hänen mieleensä jälkiä. Lastensuojelu mahdollistaa lapselle turvallisen kodin ja luotettavat vanhemmat, sekä huomattavan määrän eritasoisia terapeuttisia hoivapalveluja.

Lapsuusikä sekä nuoruus, ovat oleellisia elämänvaiheita matkalla itsenäistymiseen. Elämänvaiheita, joihin opinnäytetyössä viitataan. Opinnäytetyön aihe itsenäistymisopas perhekodin nuorelle, tukee perhekotivanhempaa työhön nuoren kanssa, sekä itse nuorta ennen ja jälkeen itsenäistymisen. Perhekodista itsenäistyvä nuori on 18-vuotias. Vielä niin lyhyen elämänsä aikana hän on kokenut arjessa erittäin paljon dramaattisia vaiheita. Elämä on jälleen yhden ison muutoksen edessä, ja se tuo paljon muutoksia jokapäiväiseen elämään. Elämään, jota nuoren tulisi osata elää ilman perhekotivanhempien, sekä sosiaalityöntekijän välittömästi saatavilla olevaa tukea.

Oppaassa pyrin ottamaan huomioon nuoren traumaperäiset haasteet, mahdolliset erityistarpeet, sekä tuottamaan opasta ajatuksella, että siitä hyötyisi mahdollisimman laajasti itsenäistymisen kynnyksellä olevat nuoret paikkakunnasta riippumatta.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämishanke, jonka tavoitteena on päivittää Perhekoti Valkosiipi Oy:n käytössä olevaa opasta itsenäistyvälle nuorelle. Itsenäistymisoppaan tavoite on saada sillä hyöty, ennen ja jälkeen nuoren itsenäistymisen. Perhekodissa, tai sijaisperheessä kasvanut ja nuoruusikänsä viettänyt nuori on kokenut elämässään paljon muutoksia, sekä mahdollisesti traumaattisiakin kokemuksia. Sijoitettuna olleiden nuorten elämään on voinut myös vaikuttaa neuropsykologiset oireet. Lisätavoitteena produktille oli toteuttaa selkeäluukuinen, sekä havainnollistava opas, jotta lukijan mielenkiinto säilyisi mahdollisimman hyvin. Huomioin muun muassa erityistarpeiset nuoret, joilla on mahdollisesti Asperger tai ADHD- oireyhtymän tuomia haasteita elämässään.

Tutustuttuani aiheeseen löysin opinnäytetöitä, jotka käsittelevät vastaavaa aihetta, mutta keskittyvät turvalliseen kiintymykseen perhekodissa, työhön ennen itsenäistymistä, tai sitten tueksi, kun olet muuttanut omaan kotiin. Oma tavoitteeni työlle on saada aikaan työkalupakki, joka palvelee perhekotia ja nuorta ennen itsenäistymistä sekä nuorta itsenäistymisen jälkeen. Produkti sisältää nuorelle, sekä perhekotivanhemmalle yhdessä täytettäviä lomakkeita, joiden avulla voi yhdessä tutustua paikallisiin virastoihin, sekä eri palveluntarjoajiin.

Kehittämishankkeeni toteutan kartoittamalla kokemuksia perhekodeissa olevista käytännöistä sekä haastatteleamalla nuoria, jotka ovat jo itsenäistyneet huostaanoton jälkeen. Nuorilta yksilöhaastatteluin pyrin keräämään materiaalia, jonka he kokivat hyvinä asioina ja toisaalta minkälaista informaatiota he olisivat itse toivoneet saavansa itsenäistymisensä tueksi. Kokonaisuutta täydennän teemahaastatteluiden avulla sosiaalityöntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijä on avainroolissa ja vastuussa lapsen sekä nuoren sijoitukseen liittyvistä päätöksistä.

Oppaan nimi viittaa perhekotiin ja perhekodista itsenäistyvään nuoreen, mutta oppaasta on hyötyä ihan jokaiselle nuorelle, joka ottaa elämässään ensimmäisen askeleen kohti itsenäistä elämää. Näin jokainen Isä tai Äiti voi yhteistyössä osallistaa omaa nuorta itsenäistymisen kynnyksellä. Itsenäistyminen elämänvaiheena tuo nuorelle

monta kysymystä, joihin ei vastausta voi ilman elämänkokemusta löytää. Toisaalta kysymyksiä ei synny, jos ei ota ensimmäistä askelta ja kohtaa arjen haasteita. Näihin ensimmäisiin kysymyksiin, joita nuori kohtaa arjessaan olen pyrkinyt löytämään vastauksia sekä ohjeistusta.

Toteutuneet oppaat antavat myös itselleni työkaluja tulevaisuuteen. Olemme puolisoni kanssa perustaneet oman perhekodin Kanta Hämeeseen ja tätä työtä viimeistellessäni olen ottanut ensimmäiset askeleeni perhekodin vanhempana. Kyllä, kysymyksiä on ilmassa.

Tulevaisuudessa tulen päivittämään sekä lisäämään Google Drive tiedostojakoon materiaalia. Opinnäytetyön markkinointi on suunnattu Ammatillisten Perhekotien liiton intranet palveluun. Saamieni palautteiden myötä tulen kehittämään opasta paremmin arjen tarpeita kohtaavaksi.

Antoisia lukuhetkiä.

2 TYÖN TILAAJA

Opinnäytetyöni tilaaja on Hyvinkäällä toimiva Perhekoti Valkosiipi Oy ja ohjaajanani toimii perhekodin vastuuhenkilö Eero Sälpäkivi. Perhekoti Valkosiipi on perustettu vuonna 2010 ja toimintansa aikana heidän kodissaan on asunut sijoitettuna yhteensä 15 lasta tai nuorta. Toimintaa aloittaessa perhekodissa oli kaksi paikkaa sijoitetuille lapsille, mutta alkuvuodesta 2011 perhekodille valmistui uudet toimitilat ja paikkaluku nousi neljään paikkaan. Perheen uusi koti on suunniteltu varta vasten palvelemaan perhekotitoimintaa. Opinnäytetyötä toteutettaessa perhekodissa on kuusi paikkaa sijoitetuille lapsille ja kaksi palkattua työntekijää. Toimintahistorian aikana yksi perhekodin nuorista on muuttanut omaan kotiin ja näin itsenäistynyt perhekotivanhempien tukemana. Tähän tulevaisuuden tarpeeseen olen kohdistanut tämän opinnäytetyöni aiheen, eli oppaan perhekodista itsenäistyville nuorille.

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu on osa lasten ja nuorten julkista huolenpitoa. Lastensuojelun tärkein tehtävä on turvata lapsille ja nuorille turvalliset kasvuolosuhteet sekä vanhemmat, joihin turvata. Nykypäivänä lastensuojelun tehtävien, sekä mahdollisuuksien kirjo on hyvin laaja. Kuntien laajentunut sisäinen yhteistyö, sekä eri toimijoiden ohjeistukset, ovat laajentunut kattamaan neuvolat, päivähoidon sekä koulun eri toimijat. Tarkennettuina ohjeistuksina, joilla annetaan eri toimijoille yhä selkeämpi tehtävä lastensuojelun haasteiden havainnointiin sekä ennaltaehkäisyyn. Lisäksi veloitetaan, että järjestettäessä päihde- tai mielenterveyshoitoa aikuisille, heille on aina selvitettävä lasten mahdollinen tuen tai hoidon tarve. Lastensuojelu on näin laajennetun yhteistyön myötä kasvanut yleiseksi lapsipolitiikaksi, sekä tämän myötä osaksi yhteiskuntapolitiikkaa. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Lastensuojelun käytettävissä olevat keinot veloitteiden täyttämiseksi ovat nuorten sekä lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen. Lastensuojelun toimia ovat lastensuojeluntarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoittaminen, huostaanotto ja jälkihuolto. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Toimintaa ohjaa vahvasti laki, ja lopulta käytännön työtä toteuttaa kunnat, sekä kaupungit omilla resursseillaan politiikkojen asettamien raamien mukaisesti. Palvelut eivät ole näin kaikille yhdenmukaisia, joka osaksi on vain hyväksyttävä. Aiheen kiteyttää kirjassaan Marjatta Barby seuraavasti.

Lastensuojelussa työtä tehdään ihmisten kanssa, työ perustuu inhimillisiin kohtaamisiin sekä yhteyksien rakentamiseen. Palvelujen vaikuttavuus kiinnittyy henkilöstön ja palvelujen määrällisen riittävyyden ohella vahvasti laadullisiin tekijöihin. (Barby, 2009, 70-71.)

Resurssien riittämättömyys johtaa epäinhimilliseen työkuormaan palveluista vastaavien sosiaalityöntekijöiden kohdalla. Opinnäytetyön tiedonkeruuvaiheessa sosiaalityöntekijä kertoi vastuullaan olevan 70 asiakkuutta. Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus, sekä työssään jaksaminen on suuri riskitekijä. Nuorten itsenäistymisen vaiheessa tuleekin huomioida, että nuori saa hänelle oikeutetut palvelut, sekä tuen muodot täysimääräisinä.

3.1 Toimintaa ohjaa laki

Suomen lakiin on kirjattu tarkasti ohjeistus, sekä määräyksiä miten lastensuojelua, perhehoitoa, sekä nuoren elämää ja kehitystä tulee suojata. Keskeisimpinä laki kokonaisuuksina ovat lastensuojelulaki, perhehoitolaki sekä nuorisolaki. Seuraavassa on avattuna oleellisemmat lait, sekä suorilla viittauksilla lakien tarkoitus ja tavoitteet.

3.1.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki määrittelee lapsen oikeuksia, sekä miten lastensuojelua tulee toteuttaa. Miten turvata lapsen turvallinen sekä tasapainoinen kasvuympäristö.

Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki, 1§ - 3§.)

Kunnan velvollisuudet - lastensuojelulaki velvoittaa kunnat huolehtimaan siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöllisesti ja laajuudeltaan sellaiseksi, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tarvittaessa tehtävä yhteistyötä muiden viranomaisten, sekä palveluja tuottavien toimijoiden kanssa. Kunnan tai kuntayhtymien on laadittava lasten, sekä nuorten hyvinvointia edistävä suunnitelma, joka hyväksytään ja jota valvoo kunnan valtuusto. Suunnitelman ajantasaisuus on tarkistettava vähintään neljän vuoden välein. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Lastensuojelulaki määrittelee lapselle, sekä nuorelle huomattavan määrän oikeuksia, esimerkiksi oikeudet: ruumiilliseen koskemattomuuteen, koulunkäynnin tukemiseen, vanhempiensa säännölliseen tapaamiseen, 12- vuotiaalla kuulluksi tulemiseen, edunvalvojan, tulla huostaanotetuksi sekä oikeuden jälkihuoltoon. (Lastensuojelulaki, 2§-79§.)

3.1.2 Perhohoitolaki

Perhohoitolaki määrittelee säännöt, kuka sekä miten huostaanotetun lapsen hoito turvataan ja lasten yhdenvertaisuus toteutuu.

Tämän lain tarkoituksena on turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Tätä lakia sovelletaan henkilön hoidon tai muun osaksi ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämiseen perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Jollei toisin säädetä, se mitä tässä laissa säädetään perhehoidosta, koskee myös ammatillista perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 7 §:ssä tarkoitettun luvan perusteella ammatillisessa perhehoidossa. (Perhohoitolaki, 1§ – 2§.)

Perhekoti - ammatillinen perhehoito. Perhekoti toiminta on aluehallintoviraston luvan varaista toimintaa. Toimiluvan saamiseksi on toisella perhekotivanhemmalla oltava soveltuva koulutus (sosiaali- terveys tai kasvatustieteiden AMK) ja kiinteistön läpäistävä useamman eri viranomaisen tarkastus (palo- terveysviranomaisen).

Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhekodissa. Perhekodin pitää olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin sopivuutta harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin, perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan tarpeisiin hänen etunsa mukaisesti. Perhekodin tulee myös rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan olla siellä annettavalle hoidolle sopiva. (Perhehoitolaki, 4§ – 5§.)

3.1.3 Nuorisolaki

Nuorisolaki määrittelee ja säätää nuorisotyön sekä -toimintaan liittyvien toimijoiden velvoitteet. Nuorisolaki toisaalta määrittelee kaikki alle 29-vuotiaat nuoreksi. Nuorisolain iän määrittelyn myötä nuori on oikeutettu moniin tuen- sekä avunmuotoihin vielä jälkihuollon jälkeenkin.

Valtion vastuu nuorisotyössä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Nuorisotyön ja -politiikan aluehallinnon tehtävistä vastaavat aluehallintovirastot. Tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtion tulee tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä kuntien, nuorisoalan järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä nuorten kanssa. (Nuorisolaki 4§.)

Kunnan vastuu nuorisotyössä.

Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Toteuttaessaan 2 §:n tavoitteita ja lähtökohtia kunnan tulee paikalliset olosuhteet huomioon ottaen luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. Kunnan tulee 1 momentissa tarkoitettua tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä muiden nuorille palveluja tuottavien viranomaisten sekä nuorten, heidän perheidensä, nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa. (Nuorisolaki 8§.)

3.2 Sosiaalityöntekijä

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä), jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö. (Lastensuojelulaki, 13 b §.)

Sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista on vastuussa siitä, että lapsi tai nuori saa tarvitsemansa tuen ja palvelut. Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen asioissa vastuullisen sosiaaliohjaajan merkitystä koko sijaishuolto asiakkuuden ajan. Sosiaalityöntekijän tulee ohjeistaa ja avustaa nuorta aktiivisesti sekä virkavastuunsa myötä tasavertaisesti nuoren elämänmuutoksien aikana matkalla kohti itsenäistymistä.

Sosiaalityöntekijän erityisiin velvollisuuksiin kuuluu vastaaminen sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaavasta sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyöstä, sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. (Sosiaalihuollon ammattihenkilöstö, 2015.)

Näiden sosiaalityöntekijän tehtävien toteutumiseksi olisi tärkeää, että asiakasmitoitus on sellainen, että sosiaalityöntekijällä on resursseja tehdä työnsä eettisesti ja lain edellyttämällä tavalla.

3.3 Sijaishuolto

Lastensuojelulaki sijaishuolto 49§. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan sekä huostaanotetun, että kiireellisesti sijoitetun lapsen hoitoa sekä kasvatuksen järjestämistä oman kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona sijaisperheessä, lastenkodissa laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa, myös oman vanhempansa tai läheisen sukulaisen kasvatettavaksi. (Räty, 2019, 471.)

Lasta sijoittavan tahon on arvioitava sijoituspäätöstä tehtäessä lapsen tarvitseman hoidon taso sekä palveluiden määrä. Palvelujen tarve määrittelee, miten sijaishuoltoa järjestetään. (Räty, 2019, 472.)

Päätös sijaishuoltopaikasta tehdään hyvän hallintomallin mukaisesti. Arvioidaan mikä on lapsen edun mukainen paikka ikätason, sekä elämäntilanteen kokonaiskuvan mukaisesti. Kyseeseen tulee näin ollen sijaisperhe, perhekoti tai laitospaikka. Lapsen tilanteen muuttuessa tulee tilanteesta raportoida välittömästi hänestä vastuussa olevalle sosiaalityöntekijälle. Lapsen sijoittamisesta laitoshuoltoon on määritelty tarkemmin lastensuojelulain 50-60§:ssä. (Räty, 2019, 472.)

Nuoren itsenäistymistä voidaan tukea myös ennen hänen täytettyään 18 vuotta, sijoittamalla nuori sosiaalityöntekijän päätöksellä itsenäistymisasuntoon tai tukiasumisyksikköön (Räty, 2019, 473).

Yleisimmin sijaishuolto toteutuu sijaisperheessä, joka toimii kunnan tai kuntayhtymän järjestämän perhehoitoyksikön alaisuudessa, toimeksiantosuhteisessa sijaisperheessä. Jos sijoitus vaatii ammatillista otetta hoitotyöhön, on vaihtoehtona sijoittaa lapsi ammatilliseen perhekotiin. Ammatillisen perhekodin toimiluvan myöntää aluehallintovirasto ja tällöin perhehoito järjestetään ostopalvelusopimuksella.

3.3.1 Perhehoito - Sijaisperhe

Sijaisperhe perhehoitoa antavana yksikkönä edellyttää, että kodin vanhemmat suorittavat tehtävään edellytettävän valmennus (pride-valmennus). Perhehoitajat toimivat omassa kodissaan toimeksiantosuhteisella sopimuksella (Räty, 2019, 522).

Toimenkuvaan edellytettävää valmennusta tarjoaa paikalliset perhehoitoyksiköt, sekä isoimpien kaupunkien sosiaalipalveluista vastaava yksikkö. Esimerkkinä Hyvinkään alueella koulutusta tuottaa Perhehoitoyksikkö Pihlaja ja Hämeenlinnan alueella Perhehoitoyksikkö Kanerva. Pääkaupunkiseudulla sijaisperheitä rekrytoidaan yhteistyössä Helsingin, Espoon sekä Vantaan sosiaalitoimen henkilöstön toimesta, mutta kukin kaupunki valmentaa omat tulevat perhehoitajansa, sekä solmii heidän kanssaan toimeksiantosopimukset.

Pääsääntöisesti toimeksiantosuhteisessa sijaisperheessä voidaan hoitaa neljää pitkäaikaisesti sijoitettuja lasta. Lapsien lukumäärään mukaan lukien perheen omat alle kouluikäiset lapset sekä muut erityistä hoitoa vaativat henkilöt. (Räty, 2019, 522.)

Toimeksiantoinen sijaisperhe tai sijaisperheen vanhempi voi toimia myös niin sanottuna vastaanottoperheenä. Riippuen kaupungista tai sovituista käytännöistä vastaanottoperheissä, voi olla lapsia hetkittäin sijoitettuna viidestä jopa seitsemään. Jos sijoitusta harkitaan sisaruksille, niin hyvin harvoin heitä sijoitetaan eri vastaanottoperheisiin. Pääsääntöisesti sijoitusten kestot vastaanottoperheissä toteutuvat 3kk – 10kk välillä. Toimeksiantoisella sopimuksella toimien perheiltä ei vaadita erillistä soveltuvaa koulutusta. Koulutusvaatimuksen takia sijoitettujen lapsien kohdalla sijoituksesta päättävä sosiaalityöntekijä harkitsee tarkasti, onko lapsi sopiva perheeseen ns. perhekuntoinen lapsi. Sijoittavat tahot korostavatkin, että lapselle haetaan sopivaa perhettä, eikä perhettä lapselle.

3.3.2 Ammatillinen perhekoti

Ammatillisen perhekodin toiminta perustuu aluehallintoviraston myöntämään lupaan. Ehdot määritellään perhehoitolain 7§:ssä. Ammatillinen perhekoti toimii kodin-omaisessa ympäristössä perhekotivanhempina toimivien henkilöiden kodissa (Räty, 2019, 522).

Ammatillisessa perhekodissa hoidettavien lasten lukumäärä on käytännössä Aluehallintoviraston määrittelemänä rajattu 0,5 hoitajaan lasta kohden. Tästä poiketen Räty kirjassaan sekä THL.fi sivustolla mainitaan, että perhekodissa voidaan hoitaa seitsemää lasta, jos perhekodissa asuu kaksi hoitoa tuottavaa perhekotivanhempaa, joilla kummallakin olisi soveltuva koulutus. Käytännössä hoitajamitoitus on luvissa määriteltynä 0,5, eli kuudelle sijoitetulle lapselle tulee olla kolme hoitajaa, joista yksi toimii vastuullisena henkilönä perhekodissa. Seitsemälle lapselle tulee olla neljäs hoitaja, kokoaikaisena työsuhteena.

Perhekodin tulee olla kiinteistönä turvallinen, terveydellisiltä sekä sosiaalisilta varusteiltaan hoidolle sopiva (Räty, 2019, 523). Perhekodin tulee läpäistä terveystarkastuksen ja pelastuslaitoksen tarkistukset, sekä paikallisen sosiaalitoimen viranomaisen, sekä aluehallintoviraston viranomaisen tarkistukset. Terveystarkastajan vastuulla on todeta kodin ilmanvaihdon ja materiaalien turvallisuus sekä ajantasaisuus.

Palotarkastajan vastuulla on hyväksyä rakenteiden turvallisuus, sekä hätäpoistumisreittien käytännön toimivuus ja tarkistaa suunnitelmat kiinteistön evakuoinnista. Jokaisen kiinteistössä asuvan on päästävä poistumaan kiinteistöistä turvallisesti. Sosiaalitoimen viranomaiset määrittelevät esimerkiksi lasten huoneiden, ja saniteetti, sekä yhteisten tilojen soveltuvuuden perhekoti toimintaan.

Perhekodin toimintaa valvoo lapsen sijoittaneen kunnan tai kaupungin viranomainen, jonka toimintaa velvoittaa perhehoitolaki. Perusteltu syy tarkistukselle voi olla perhekodissa olevan lapsen tai nuoren ilmoitus, muu kunnalle tullut ilmoitus, joissa epäillään epäkohtia perhekodin toiminnassa. Tarkistuksen suorittamista ei tarvitse ilmoittaa ennalta, vaan se voidaan suorittaa hyvinkin nopealla aikataululla. Tarkistuksesta tulee pitää pöytäkirjaa ja tarkistajalla on myös oikeus ottaa tarkistuksen yhteydessä valokuvia. Valvontakäynnin yhteydessä lapsia kuullaan henkilökohtaisesti, jolloin pyritään selvittämään tosiasialliset elinolosuhteet. Jos tarkistuksessa ilmenee epäkohtia, ne pyritään ensisijaisesti korjaamaan viranomaisen ohjeistamana. Jos korjaustoimet

eivät tuota vaadittuja muutoksia, on valvovalla viranomaisella mahdollisuus sijoittaa lapset uuteen sijaishoitopaikkaan. (Räty, 2019, 523-524.)

Aluehallintovirasto suorittaa valvontakäyntejä omien resurssiensa mukaisesti. Tilat ja perhekodit ovat aina myös perheiden omia koteja ja tiloja, joiden tarkistukset suoritetaan vain asiakkaan palveluiden turvaamiseksi.

Tarkistus asuintiloihin voidaan siten suorittaa vain, jos tarkistuksen tekeminen on välttämätöntä sijoitetun henkilön hoidon ja huollon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi (Räty, 2019, 523).

3.3.3 Jälkihuolto

Huostaanotetulla lapsella tai nuorella oikeus jälkihuoltoon. Lakisääteinen oikeus jälkihuoltoon loppuu nuoren täyttäessä 25 vuotta.

Jälkihuolto mahdollistaa nuorelle turvatumman itsenäistymisen. Jälkihuollon myötä yhteistyö lastensuojelun kanssa jatkuu, mutta muoto muuttuu nuoren oikeudeksi. Oikeus mahdollistaa rahallista tukea kodin perustamiseen sekä paljon henkisen tuen palveluita. Nuori ei siis jää yksin. Kohtaamani nuoret kertoivat omista haasteistaan oman itsenäistymisensä alussa ja yksi näistä kokemuksista oli yksinäisyys. Jälkihuollon myötä yksinäisyyteen sai apuja sekä ohjeistusta, miten arjessa eläminen voisi sujua paremmin tai miten eteen tullut haaste selvitetään. Selvitetään yhdessä. Jälkihuolto mahdollistaa nuorelle toimeentulotuen. Tämän myötä esimerkiksi terveydenhoidon kustannukset eivät kohdistu nuorelle. Toimeentulotuen myötä Kela sitoutuu maksamaan lääkäri, lääke sekä hoidon tuomat kustannukset. Toimeentulotuki mahdollistaa nuorelle opiskelun ilman opintolainaa.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. (Lastensuojelulaki. 75§.)

Lastensuojelulaki sisältää velvoitteen järjestää jälkihuoltoa. Jälkihuolto-oikeus on kaikilla huostassa olleilla nuorilla, sekä yhtäjaksoisesti yli kuusi kuukautta sijoitettuna olleilla lapsilla tai nuorilla. Lastensuojelulaki velvoittaa jälkihuollon järjestämisen nuo-

ren tai lapsen sijoittaneelle kunnalle. Velvoitteena on myös lapsen oikeus saada tarvitsemansa hoiva ja jälkihuolto. Jälkihuolto on kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen lastensuojelun prosessin viimeinen vaihe, jolla pyritään takaamaan turvallisten ja saavutettujen myönteisten tulosten jatkumo nuoren elämässä (Pulkkio & Hipp, 2016, 8-9).

Mielestäni onnistuessaan jälkihuolto on tärkein osa lapselle sijoitusprosessin kokonaisuudessa.

Nyky-yhteiskunnassa nuoren siirtymä aikuisuuteen kestää usean vuoden ajan, ja tämän aikana vanhemmat pystyvät antamaan lapselle tukea kaiken aikaa. Vanhemmat pystyvät näin antamaan nuoren tarvitsevan emotionaalisen, materiaalsen sekä sosiaalisen tuen. Useasti sijaishuollon asiakkuuden läpikäynyt nuori ei saa vastaavan tasoista tukea. Nuoren suhde vanhempiinsa saattaa olla pahasti tulehtunut tai suhdetta ei ole enää ollenkaan. Sijaishuollon päättyessä nuori onkin suhteettoman suurien muutoksien edessä. Nuoren tulisi irtautua sijaishuollosta fyysisesti, kuin myös emotionaalisesti. Samaan aikaan voi tulla muutto omaan kotiin tai jopa uudelle paikkakunnalle, opiskeluiden aloittaminen tai vaihtoehtoisesti työelämä. Kaiken keskellä nuoren tehtävänä on löytää oma paikkansa yhteiskunnasta. Nuorien kohtaamaa muutosta sijaishuollossa elävän nuoren silmillä katsellen, voisi kuvalla kaiken tapahtuvan todellisella pikakelauksella. (Pulkkio & Hipp, 2016, 9-10.)

Sijoitetun nuoren itsenäistyminen puristuu olosuhteiden pakosta hyvin lyhyeen aikaikkunaan, kun heidän ikätoveriensä voivat käyttää samaan elämänvaiheeseen useita vuosia. Jälkihuoltonuorten kannalta on ongelmallista, ettei heillä useinkaan ole riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia sopeutua suuriin psyykkisiin muutoksiin, jota onnistunut itsenäistyminen edellyttää. (Pulkkio & Hipp, 2016, 10.)

Lapsen huostaanotto on hänen sen hetkisen elämänsä suurin kriisi. Sosiaalilautakunnan ottaessa lapsen huostaansa yhteiskunta puuttuu lapsen elämään raskaimmalla mahdollisella tavalla. (Pulkkio & Hipp, 2016, 11.)

Huostaanoton myötä yhteiskunnalle muodostuu velvollisuus saattaa nuori elämänvaiheeseen, kunnes hänen omat arjessansa elämisen taidot mahdollistavat turvallisen elämän.

Jokainen nuori on yksilö, jonka elämä sekä kokemukset voivat olleet erittäin rankkoja. Jälkihuollossa tulisikin korostua nuoren yksilölliset tarpeet, sekä käytettävissä olevat voimavarat. Sijaishuollon päätyttyä huostaanoton pituudesta ja nuoren kokemuksien myötä elämäntilanne, sekä tarvittavan tuen tarve on jokaisella nuorella hyvin erilainen. Nuorille tarjottavan palvelun tuleekin olla sellaisia, että ne palvelevat sen hetkisiä nuoren kohtaamia haasteita. Tärkein ohjenuora palveluntuottajalle on huomioida nuoren olevan täysi-ikäinen, ja näin päättävän itse omista asioistaan, sekä heidän olevan jälkihuollon piirissä oma-aloitteisesti. Tässä tilanteessa jälkihuoltoa suunniteltaessa on tärkeää ohjata nuori asettamaan itselleen selkeät tavoitteet mitä hän jälkihuoltolta odottaa. Laki ei ole jälkihuollon kohdalla yksiselitteinen. Jälkihuoltoon voidaan näin sisällyttää mitä tahansa sosiaali- tai terveydenhuollon palveluita. (Pulkkio & Hipp, 2016, 16-17.)

Toimeentulon ja asumisen järjestäminen on elämän alun ja siinä selviytymisen peruspilareita. Lastensuojelulain 76§:n mukaan nämä ovat järjestettävä aina, kun nuoren kuntoutuminen sitä vaatii.

Jälkihuoltovelvoitteen nojalla voidaan soveltaa esimerkin mukaisia aiheita:

- Tukitoimet oman asunnon hankintaan
- Opintojen aloittaminen sekä niissä suoriutuminen
- Apua työnhakuun sekä harrastuksiin
- Vapaa-aika, loma sekä virkistysmahdollisuudet
- Vertaistukiryhmät
- Taloudellinen tuki asumiseen, kouluttautumiseen sekä muihin itsenäistymiseen liittyviin kustannuksiin. Opastus sekä seuranta rahankäyttöön.
- Mahdollisuus turvallisen aikuisen läsnäoloon sekä säännölliseen tukeen sijoituksen jälkeen

(Pulkkio & Hipp, 2016, 17.)

Asumisen ja toimeentulon turvaaminen jälkihuollossa.

Kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollon piirissä olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle, kunnan on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto. (Lastensuojelulaki 76a§.)

Jälkihuolto - itsenäistymisvarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuuksittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuoltonsa asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päättyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana. (Lastensuojelulaki 77§.)

Asiakasmaksulain 14§ mukaisesti lapsella olveilla tuloilla tarkoitetaan eläkkeitä, elinkorkoja, elatusapua, avustuksia tai muita jatkuvia sekä kertakaikkisia tuloja. Lapsen tuloiksi luetaan myös korvaukset sekä saamiset, joita maksetaan aikana, jonka lapsen laitoshoido tai perhehoito kestää (Räty, 2019, 174).

Kertakaikkinen korvaus voi olla esimerkiksi vakuutuskorvaus vanhemman kuoleman takia tai osuus perinnöstä. Kertakaikkinen korvaus vaikuttaa nuoren tuloihin vain yhden kuukauden ajaksi, eli sitä ei voi huomioida tukien myöntämisen yhdessä, kuin yhden kuukauden ajan. Sitä ei voi jakaa useammalle kuukaudelle, eikä se ole asiakasmaksuissa huomioitavaa tuloa. (Räty, 2019, 174.)

Sijoituksen päätyminen ja itsenäistyminen on nuorelle elämänsä toinen ison muutoksen ajankohta huostaan otton jälkeen. Tähän vaiheeseen nuori tarvitsee jälkihuollon palveluita ja psykososiaalisen tuen tarvetta. Jokainen kokee sekä kohtaa tämän omalla tavallaan ja omilla henkisillä kyvyillään varustettuna. Tällaisessa tilanteessa psykososiaalinen tuki ja sen tarve on ilmeinen. Itsenäistymisen kynnyksellä nuori tarvitsee aikuista, sekä sisäisen että ulkoisen elämänsä hallinnan vahvistamiseen. Psykososiaalinen työ on korjaavaa, sekä ennaltaehkäisevää työtä. Ennaltaehkäisevä työ on neuvontaa, valistusta sekä ohjausta suositeltavaan suuntaan. Korjaava työ kohdistuu nuoren kohtaamien ongelmien tai haasteiden ratkaisemiseen. Kummatkin psykososiaalisen tuen muodot ovat mukana, kun suunnitellaan sekä toteutetaan jälkihuollon palveluja. (Pulkkio & Hipp, 2016, 18-20.)

Jälkihuollon tuen sekä nuoren oikeuksien toteutumista valvotaan moninaisin keinoin. Nuori voi itse hakea muutosta tai valittaa viranhaltijan tekemästä päätöksestä, mikäli tulkitsee päätöksen olevan lain vastainen. Sosiaalityöntekijän vastuulla on myös ohjeistaa nuorta huomiomaan oikeutensa, sekä opastaa nuorta mitä oikeuksia hänellä on saada hoitoa. Mahdollinen muistutus päätöksestä tai siinä olevasta epäkohdasta tulee suunnata sosiaalitoimen johtavalle viranhaltijalle. Muistutuksen antaminen viranhaltijalle on nuoren tarpeet huomioiden nopein tapa saada muutos käsiteltävään aiheeseen. (Pulkkio & Hipp, 2016, 61-62.)

4 ELÄMÄN VAIHEENA – ITSENÄISTYMINEN

Sijaishuollon piirissä varttunut nuori on kohdannut elämänsä aikana paljon muutoksia liittyen arjen eheyteen, sekä turvallisuuden tunteeseen. Muutoksien tulva ja niistä selviytyminen on jokaiselle yksilöllistä. Miten useat pettymykset tai traumaattiset kokemukset vaikuttavat lapsen psyykkiseen tai fyysiseen kehitykseen voivat? Nämä asiat voivat olla hyvin moninaisia, sekä tilanteesta ulkopuolisena henkilönä erittäin vaikeita ymmärrettäviä.

Lapsen kehitys sekä taitojen karttuminen on sidonnaista lapsen tai nuoren ikään. Aivojen eri osat kehittyvät tietyn ikäisenä ja toisaalta oman mielen kypsyminen hieman myöhemmässä vaiheessa. Kaikki tämä on vielä hyvin yksilöllistä. Se, miten eletty elämä jättää lapseen jälkiä, sekä miten kohdatut kehitysviiveet korjaantuvat voivat

viedä vuosia. Tämä jopa vuosia kestävä eheytyminen, on yksi kantava voima opinnäytetyön produktin rakentumisessa. Mikä toiselle nuorelle on itsestään selvyys, voi toiselle olla täysin uusi sekä outo asia, jota ei ilman ohjeistusta pysty hahmottamaan. Nuori, joka kärsii mahdollisista kehitysviiveistä, tai lapsuudessa syntyneistä traumaperäisistä häiriöistä, vaatii paljon enemmän aikaa, sekä resursseja selviytyä omasta itenäisestä elämästään.

4.1 Lapsuus ja nuoruus

Lapsen kehitykseen vaikuttaa useat tekijät. Ensimmäisen ikävuoden tärkein kehitysvaihe vauvalla on rakentaa luottamus hoitajaansa. Luottamuksen muodostuttua vauva tuntee turvallisuuden tunnetta ja kokee maailman ympärillään pääsäännöllisesti hyvänä. Jos vauva ei saa hoivaa sekä turvaa, hänestä tulee epävarma. Pahimmillaan lapselle muodostuu tunne, että hän sekä maailma ympärillä ovat pahoja eikä kehenkään voi luottaa. Toisen ja kolmannen ikävuoden teema lapsen kehittymisen polulla on itenäisyyden tunteen muodostuminen. Tunne muodostuu, jos lapsi tuntee olevansa rakastamisen arvoinen – korvaamaton yksilönä. Alistavassa tai välinpitämättömässä ilmapiirissä lapsi kokee itsensä kelvottomaksi ja mitättömäksi ja näin hänen uskonsa olemassaoloon horjuu. Mitättömyyttä tuntevan lapsen on vaikea tietää, mitä hän tahoo. Lapsen mieli kehittyy vältteleväksi ja hän karttaa kohtaamasta uusia kokemuksia. Neljännen ja viidennen ikävuoden aikana lapsen aloitekyky, sekä syyllisyyden tunto alkavat muodostumaan.

Jos lapsella on mahdollisuus kasvaa turvallisessa ilmapiirissä kohdaten uusia asioita yrittäen, sekä epäonnistuen hänen aloitekykynsä kehittyy. Syyllistävä kasvatusasenne saattaa lapsen pelkäämään virheitään, hän välttää riskinottoa sekä pelkää erehtyvänsä. Ikävuosien 6 sekä 11 vuotta välissä kehittymisen teemana on ahkeruus, sekä vastapuolena huonommuus. Kannustava ote lapsen kasvatuksessa on sellainen, että lapsi uskaltaa yrittää, sekä luottaa itseensä ja taitoihinsa. Alistavassa tai moittivassa ilmapiirissä lapsesta tulee ylikriittinen itseään ja kavereita kohtaan. Lapsessa korostuu alemmuuden sekä turvattomuuden tunteet. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Nuoren ollessa noin 12-21 vuotias hän kerää ja muodostaa itselleen identiteettiään. Identiteetti muodostuu jatkuvuuden kokemuksista. Aikaisempien kehitysvaiheiden muovaama pohja on muodostanut minäkuva, sekä omanarvon tunteita. Epävakaus ja ristiriita oman identiteetin kanssa, aiheuttaa nuorelle keskenkasvuista käyttäytymistä.

Tavoitteiden asettaminen on haasteellista. Usein nuori hakee omaa identiteettiään itsensä ulkopuolelta. Nuoren identiteetti muodostuu tällöin helposti toisten mielipiteistä sekä ulkoisista saavutuksista. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

4.2 Kehitykselliset viiveet

Lapsen jäädessä pitkiksi ajoiksi ilman hoivaa sekä apua ja hän tuntee negatiivisia tunteita, voivat seuraukset olla kauaskantoisia (Sinkkonen, 2018, 159).

Useasti lapset, jotka tulevat perhehoitoon ovat useasti kokeneet hyvin rankkoja asioita lyhyen elämänsä aikana. Nämä koettelemukset ovat saattaneet vaikuttaa heidän kehitykseensä, kiintymykseensä tai jopa heidän kasvuunsa. Lasten kohtaamat tapahtumat ja heidän historiansa on yleensä hyvin lähellä samankaltaisia, eli syyt mitkä johtavat lopulta lapsen huostaanottoon. Monilla näistä lapsista on muodostunut kehityksellisiä viiveitä sekä vaurioita kiintymyksessä. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Masennus ja post-traumaattinen stressihäiriö (PTSD). Miten tunnen masennuksen tai mitä se oikeastaan on, jos vain ei jaksa tai kaikki tuntuu kaatuvan päälle. Miten tunnistaa itsessään post-traumaattisen stressihäiriön piirteet?

Tästä aiheesta avaa mielestäni vakuuttavasti Christopher Willard kirjassa Lapsen ja nuoren mieli, harjoituksia henkiseen hyvinvointiin seuraavasti. ”Masennus aiheuttaa apatiaa, sekä negatiivisten asioiden patoutumia. Tunnetta hän kuvaa elämästä pois-päin kääntymiseksi.” (Willard, 2013, 103).

Näin seurauksena voi olla kontrollin menettäminen tämänhetkiseen todellisuuteen, sekä elämän luonnolliseen ylä- alamäki sykliin. PTSD, eli post-traumaattinen stressihäiriö aiheuttaa voimakkaita, sekä myrskyisen tuntuksia takautumia menneestä elämästä. Masennuksen sekä PTSD häiriön yhteistulemana nuori kokee voimakasta levottomuutta, joka aktivoituu herkästi epävarman tulevaisuuden edessä. Hetkittäisen impulsiiviset häiriöt ovat mielen reagoitua ja yrittävät näin johdattaa nuoren pois epämiellyttävästä nykyhetkestä. (Willard, 2013, 99-101.)

Post Traumaperäinen stressireaktio kehittyy henkilön jouduttua kohtaamaan tapahtuman, johon liittyy joko kuolema tai vakava loukkaantuminen tai niiden uhka taikka oman tai toisen fyysisen koskemattomuuden vaarantuminen. Traumaattinen tilanne aiheutti henkilössä voimakasta pelkoa, kauhua tai avuttomuutta. (Terveyskirjasto.fi.)

Masennuksen oireiden tuntemuksia Willard seuraavasti: masennus on puuduttava sekä tylsistyttävä elämän kokemus, jossa luontainen elämänvoima tukehtuu ja sisään-päin kääntyminen etäännyttää masentuneen henkilön itse elämästä (Willard, 2013, 103).

Kokemuksia, joista post-traumaattinen stressihäiriö voi muodostua ovat esimerkiksi vakava auto-onnettomuus, tieto omaa henkeä uhkaavasta sairaudesta, joutuminen väkivallan kohteeksi (ryöstö, raiskaus, pahoinpitely, henkinen väkivalta), luonnonkatastrofi, panttivankuus, kidutus tai haavoittuminen sodassa. (Terveyskirjasto.fi.)

Post-traumaattisen stressireaktion oireiden tuottamina nuori saattaa tuntea itsensä hyvin levottomaksi, kohdata pelkotiloja tai muita harhaluuloja, itsetuhoisuutta, päih-teiden väärinkäyttöä, raivokohtauksia, mielialan vaihteluita tai itsensä vahingoitta-mista kuten viiltelyä. Oireet ovat mielen keinoja yrittää selviytyä traumasta tai johdat-taa nuori hetkeksi pois trauman tuottamasta tuskasta. Kirjassa eräs nuori kertoo: ”Viil-telystä aiheutuva kipu sulki pois henkisen pahoinvointini”. (Willard, 2013, 117).

Kukaan ei ryhdy itsetuhoiseksi pelkän kapinoinnin vuoksi tai aiheuttaak-seen huolta muissa ihmisissä. Itsetuhoisuuteen turvaudutaan, koska se toi-mii erinomaisesti tunteiden muuttajana. (Willard, 2013, 127.)

Miten eri henkilöt tuntevat elämänsä kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä, mutta taustalla on yleensä hyvin pysäyttävä kokemus tai pidempijaksoinen vaihe esimerkiksi tois-tuvan henkisen väkivallan kohtaaminen tai pelko siitä, että tulee kohtaamaan väkival-taa.

Kehityksessään viivästyneellä nuorella tai lapsella ei ole psyykkistä kehitysvammaa. Kehitysviive ilmenee tai kehittyy joidenkin kehityksen osa-alueiden epäsuhteen seurauksena, eli tilanteissa, jolloin lapsen tasapainoinen sekä kokonaisvaltainen kehitys on häiriintynyt. Kehityksen viivästymät tulevat esille hyvin eritavoin, jos lapsi ei opi ikäkaudelleen ominaista toimintoa, tai jollain alueella kehitys on huomattavan hidasta eikä etene odotetulla tavalla. Esimerkiksi erilaiset motoriset, sekä aistitoimintoihin liittyvät viiveet voidaan tunnistaa varhain, mutta käyttäytymisen tai kielellisen kehi-tyksen haasteet ilmaantuvat nuorelle vähitellen. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Kehitysviiveet vaikuttavat nuoreen monella eri tavalla ja vaikuttavat myös arjessa selviytymiseen. Häiriö jo yhden kehityksen alueella voi vaikuttaa nuoren elämään hyvin kokonaisvaltaisesti. Esimerkkinä psyykeen häiriö – masennus, vaikuttaa nuoren fysiologiaan (keskushermosto), sosiaalisuuteen (vetäytyminen) sekä mieleen (ilottomuus). Nuorten yleisimpiä mielenterveydellisiä häiriöitä ovat käytöshäiriöt, tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaus (ADHD), ahdistus (pelko / pakko-oireet) sekä syömishäiriöt. (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008.)

Stressi - mistä syntyy paine sekä pelkotilat, jotka aikajanalla toistuen ja pidentyessään tuottavat nuorelle traumaattisen stressihäiriön? Seuraavassa avaan Jari Sinkkosen kertomana, miten stressin tuntemus syntyy ja miksi sen jatkumo tuottaa vaurioita, tai viiveitä kehityksessä. Reaktiot stressitilanteessa on hyvin monimutkainen ketju, joka tapahtuu ihmisen aivojen eri osissa tuottaen hormonimyrskyjä. Ei siis ole mikään ihme, että tilan pitkittyessä syntyy kehitysviiveitä tai stressireaktioita. Jari Sinkkonen on lääketieteen tohtori, lapsi- ja nuorisopsykoterapeutti. (Sinkkonen, 2018, 154-156.)

Ihmisen väliaivojen alaosassa sijaitseva hypotalamus säätelee monia metabolisia ja autonomisia prosesseja ja se yhdistää keskushermoston endokriiniseen järjestelmään. Siihen ohjautuu informaatiota useista aivorakenteista, jotka ovat tekemisissä sosiaalisen käytöksen, emootioiden, stressin ja kiintymyssuhteiden kanssa. Manteliumake reagoi vaaraan ja hälyttää hypotalamuksen toimintaan. Se syntetisoi kortikotropiinia vapauttavaa hormonia, joka puolestaan stimuloi aivolisäkkeen adrenokortikotrooppisen hormonin eritystä. Viestiketju jatkuu lisämunuaisen kuorikerrokseen, josta vapautuu stressihormoniksi kutsuttu kortisolia. (Sinkkonen, 2018, 155.)

Kortisoliarvon jatkuessa korkeana pidempään se käynnistää mekanismin, jonka tarkoitus on hillitä edellä mainittua aktiiviteettiä. Tavoite aktiiviteetillä on palauttaa stressi tila normaalitilaan, joka tuottaisi aivoille signaalin - vaara on ohi. Jos ihmisen mieli ei rauhoitu, niin stressitila jatkuu, kortisolin taso pysyy korkeana ja mieli pysyy pitkään moodissa, taistele ja pakene. (Sinkkonen, 2018, 156.)

Musiikin kuuntelu on todistettavasti tehokas stressitilan helpottaja. Aivojen musiikkiin reagoiva keskus on hippokampus. Hippokampuksen rooli stressin säätelyn ohella on kiintymyssuhteiden muodostaminen ja ylläpitäminen. Hippokampuksessa on niin kutsuttu musiikin ja läheisyyden kohtaamispaikka. Tämä selittää osaltaan musiikin voiman stressin helpottajana, sekä ihmisen mielen lohduttajana ja yhteyksien luojana. (Sinkkonen, 2018, 169.)

4.3 Kohti itsenäistymistä

Nuoren elämässä koulun merkitys oppimiseen on suuri ja se myös määrittelee suurelta osalta ajattelutaitoja, sekä moraalien kehittymistä. Tulevaisuudessa korostuvat elinikäisen oppimisen merkitys, muuntautumiskyky sekä jatkuvien muutoksien sietokyky alati vaihtuviin tehtäviin. Nuoren tavoitteena tulisikin olla se, että nuoresta kasvaa aikuinen, joka kykenisi jatkuvaan vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. (Aaltonen & Ojanen & Vihunen & Vilén, 2003, 68-69.)

Lähestyessään itsenäistymistä nuoren tarpeet sekä ajatusmaailma muuttuvat. Nuoren käyttäytyminen voi muuttua araksi ja epävarmaksi. Nuorelle syntyy ulkonäköpaineita ja hän on hyvin kriittinen omaan itseensä. Luottamus osaamiseensa, sekä julkinen esiintyminen esimerkiksi koulussa pelottaa. Muutokset voivat tapahtua hyvinkin nopeasti, koska nuori kohtaa uudet muuttuvat sisäiset tarpeensa. Samaan aikaan vanhemmat, sekä nuoren sosiaalinen ympäristö odottavat itsenäisempää ja aktiivisempaa suoriutumista arjen askareista. (Aaltonen ym., 2003, 77-78.)

Jos nuori kokee onnistuvansa ja saa kannustusta, sekä positiivista palautetta, on hänen helpompi muodostaa positiivista omakuvaa, ja samalla vahvistuu nuoren tunne oman elämänsä hallinnasta (Aaltonen ym., 2003, 83).

Moniammatillinen tuki nuorelle mahdollistaa turvallisen pohjan kehittyä sekä itsenäistyä. Itsenäistyvän nuoren taustalla voi tarpeen vaatiessa toimia perheneuvolan työntekijöitä, asiantuntijoita mielen- sekä päihdehuollon toimipisteistä, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä tai psykiatrian lääkäreitä. Moniammatillinen yhteistyö on virkamiestyötä, joka mahdollistaa luottamuksen sekä vaitiolovelvollisuuden myötä kehän, johon nuori voi tukeutua. Moniammatillisen tiimin kokoonpanoissa on kunta tai kaupunkikohtaisia eroja. Tiimin jäsenenä voi olla resurssoinnin mukaan myös poliisi, TE-toimiston henkilö tai osallistuja seurakunnasta. Moniammatillisen tiimin työ on ennen kaikkea nuoren kohtaamista yhdessä, tilanteen arviointia sekä ratkaisukeinojen etsintää olemassa olevalle tilanteelle. Nuoren haasteet voivat olla joskus hyvinkin monisyisiä ja yksi auttaja tai nuoren elämän kartoittaja ei yksinkertaisesti riitä. (Aaltonen ym., 2003, 107-108.)

Tuki sekä apu kannattaa ottaa aina vastaan, vaikka sitä ei aina tunne itse tarvitsevan-
kaan. Opinnäytetyön tiedonkeruu vaiheen kohtaamisissa korostui itsenäistymisvaiheen
lyhyt aikaikkuna, muutoksien laajuus sekä oman mielen sekä elämän kipuilu. Nuoret,
mutta myös perhekotivanhemmat nostivat keskusteluissa esille aiheen, että nuoren tu-
lisi ottaa tarjottu apu vastaan ja rohkeasti pyytää apua sekä tukea. Apua sekä tukea saa
varmasti ja laaja-alaisesti, kun nuori itsenäistymisen kynnyksellä sitä tarvitsee. Haas-
teen tai ongelman edessä ei saa jäädä yksin ja pitkittämään tilannetta. Useasti aikuisen
apua tai ammattihenkilöiden tuki saa tilanteen ratkeamaan.

4.4 Perustarpeet ja voimavarat

Perustarpeilla tarkoitetaan ihmisen elämisen tasapainoon vaikuttavia tekijöitä. Ravin-
toa, lepoa ja unta, harrastuksia, puhtautta, turvallisuutta sekä ystäviä.

Terveellinen sekä monipuolinen ravinto on aina tärkeässä roolissa ihmisen kasvussa
sekä kehittymisessä, mutta nuorelle sen tärkeys korostuu kasvun, sekä aktiivisen elä-
män vaiheessa. Nuoret miehet ovat usein fyysisesti aktiivisempia ja näin kuluttavat
enemmän energiaa kuin nuoren naiset. Ravinnon tarve on huomattavan yksilöllistä
eikä suoraa ohjeistusta voi antaa. Kaikki riippuu nuoren kasvun ja kehityksen vai-
heesta, sekä fyysisestä aktiivisuudesta. Itsenäistyvä nuori tuleekin tarvitsemaan aikui-
sen tukea terveellisen ruokavalion oppimiseksi ja siinä kasvaen. Nuoren tarpeet huo-
mioiden säännöllisen ruokailun ja monipuolisen ravinnon saanti on hyvinvoinnin,
sekä fyysisen kunnan säilymisen edellytys. (Aaltonen ym., 2003, 133-134.)

Pelkästään pitäytymällä oppikirjasta opitussa ruokavaliossa ei ole kyse vaan ymmärtä-
misessä minkälaista ravintoa tarvitset, sekä minkälainen ruokavalio pitää sinut ter-
veenä. Jos elää pitkään pelkällä pikaruoalla syntyy kehoon puutostila suojaavista ra-
vintoaineista. Pikaruoka sisältää huomattavan paljon rasvaa, suolaa sekä sokeria ja
näin nuori saattaa huomattavan nopeasti lihota. (Aaltonen ym., 2003, 135.)

Unen sekä levon merkitys on huomattava ja nykypäivän trendi öiden valvomisesti ka-
vereiden kanssa on huolestuttava suuntaus.

Uni antaa keholle mahdollisuuden rakentaa sekä korjata itseään. Riippumatta ihmisen
iästä, aivot tarvitsevat unen tuoman vapaan kerätäkseen voimaa jaksakseen ylläpitää
autonomista toimintaa. Uni aika on nuoren ihmisen kasvuun ja kehitykseen oleellinen

tekijä luontaisen kasvuhormoni tasapainon pysyminen riittävällä tasolla. Kasvuhormoni erittyy, kun ihminen nukkuu. Uni on myös välttämätöntä ihosolukon uusiutumiseksi, kuona-aineiden poistumiselle, hivenaineiden sekä hormonien kierrolle. Uni on oleellinen tekijä myös uuden oppimien kannalta. Yöllä unen aikana aivot järjestelevät päivän aikana opitut aiheet, ja näin ne tallentuvat ihmisen muistiin. Jos nuoren unen, sekä valveilla olon tasapaino järkkyy ja nuori on jatkuvassa univajeen tilassa, se heijastuu suoraan uuden oppimiseen. Keskittymiskyky laskee ja rauhattomuus, sekä häiriökäyttäytyminen lisääntyvät. (Aaltonen ym., 2003, 141-143.)

Nuori voi tuntea väsymystä, vaikka uni, ravinto ja valveillaolo olisikin tasapainossa. Nuoren elämässä sekä hänen kehossaan ja mielessään tapahtuu jatkuva muutos, joka vaatii keholta paljon ja näin olo voi tuntua väsyneeltä, vaikka kaikki muuten olisi kohdallaan.

Unen tavoittamista nopeuttaa ulkoilu ja lämmin suihku tai saunominen. Unen laatuun vaikuttaa myös makuuhuoneen lämpötila. Hieman muita huoneita viileämpi makuuhuone parantaa unenlaatua, kun lämmin ilma makuuhuoneessa teettää unen aikana töitä ruumiin lämpötilan säätelyltä. Tupakointi ennen nukkumaan menoa vaikeuttaa myös unensaantia sekä unen laatua. Hyvin pieni annos alkoholia rauhoittaa, mutta jo seuraava pienikin annos heikentää unenlaatua. Nukahdat herkemmin, mutta laatu kärsii tai saatat herätä ennenaikaisesti krapulaan tai vessahätään.

Yksi tärkeimmistä hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä on riittävä liikunnan harrastaminen. Liikunta parantaa peruskuntoa ja samalla ihmisen vastustuskykyä eri sairauksille. Säännöllinen liikuntaharrastus ehkäisee myös liikalihavuutta, sydän- ja verisuonitautia sekä tuki- ja liikuntaelimestön sairauksia. Liikunta nostaa yleistä toimintavireyttä ja tuo samalla vaihtelua elämään. Liikkumisen myötä ihmisen kokonaisterveyden tila paranee. Liikunnan ohessa on helppo muodostaa sosiaalisia kontakteja, sekä näin nuori pystyy muodostamaan positiivisemmän kehonkuvan itsestään. Hyvä fyysinen kunto on myös tukeva perusta mielenterveydelle, realistiselle minäkuvalle sekä kokonaisuudessaan terveille elämäntavoille. Liikunnan ja sen tuomien ystävien myötä toimija saa myönteisiä kokemuksia vertaistensa joukossa, sekä voimia koulutyössä suoriutumiseen. Liikkujan vireystilan noustessa keskittymiskyky nousee ja työssä sekä

koulussa menestyminen paranee. Yleisen hyvänolon myötä sosiaaliset kontaktit lisääntyvät, joka on tärkeä voimavara henkisen hyvinvoinnin kannalta. (Aaltonen ym., 2003, 144-146.)

Perhekodin vanhempi kertoi esimerkin, että suosittelee nuorille kehittämään itselleen jonkin rutiinin. Hän ei tarkoittanut suoranaisesti mitään lajia, mutta jotain mikä saa nuoren liikkeelle. Rutiini, mihin nuori voi tukeutua vaikeina hetkinä. Esimerkkihenkilö, josta perhekodin isä kertoi, oli mieltynyt frisbeegolfiin, jota hän harrasti, lopulta hyvin aktiivisesti. Alussa tärkein asia oli saada nuori liikkeelle ja ylipäättään aktivoitumaan. Vastaavanlainen rutiini voisi olla vaikka kodin siivoaminen, ruoan laittaminen tai kahvilassa käyminen.

Liikunnan jälkeen, kuin myös säännöllisesti muutenkin tulee muistaa huolehtia omasta hygieniastaan. Peseytyminen saippualla on tehokas tapa siistiä itsensä kuolleesta ihosolukosta, talista, pölyistä ja hiestä muodostuneesta liasta. Peseytymisen laiminlyönti aiheuttaa ihoon sairauksia ja paikallisia tulehduksia, joista yleisimpiä esimerkkeinä ovat finnit sekä mustapäät. Suihkussa käynnin ohella oman perusterveyden hoitoon kuuluu säännöllinen hampaiden pesu. Hampaiden hyvä kunto ehkäisee tulehduksia, joiden vaikutus voi olla huomattava yleiskunnon heikentäjänä. (Aaltonen ym., 2003, 150-151.)

Omasta siisteydestä sekä puhtaudesta tulee huolehtia, mutta kodin ja elinympäristön siisteys sekä hygienian ylläpitäminen ovat myös hyvin tärkeitä muistaa. Lattiakaivoon kertyy epäpuhtauksia, jotka ruokkivat bakteereita ja keittiön liesituuletin kerää itseensä rasvaa sekä pölyä. Bakteerit sekä epäpuhtaus lattiakaivossa tuottavat hajuhaittoja ja lika saattaa lopulta kaivon tukkeutumiseen. Liesituulettimen lika ja pöly muodostaa keittiöön huomattavan tulipalonvaaratekijän.

5 PRODUKTI, ITSENÄISTYMISSOPAS

5.1 Kohderyhmä ja Rajaukset

Kohderyhmä itsenäistymisoppaalle on perhekodista itsenäistyvä nuori sekä perhekodin vanhemmat.

Rajauksina tarjota nuorelle, sekä perhekotivanhemmille työkaluja ennen itsenäistymistä, ja nuorelle myös itsenäistymisen jälkeen omaan kotiin. Ennen itsenäistymistä työkaluiksi muistilista, mitä kaikkea tulisi käydä läpi yhdessä perhekotivanhemman kanssa ja minkälaisia hankintoja tulisi tehdä. Nuoren itsenäistymisen jälkeen opas kokonaisuudessaan lähtee mukaan uuteen kotiin ja tarjoaa silloin materiaalinsa puolesta tietoa kelan, TE- toimiston, sekä arjessa elämiseen yksinkertaisista ruokaresepteistä perusterveydenhuollon palveluiden tavoittamiseksi.

5.2 Toimintasuunnitelma

Vastaaan kysymyksiin: Mitä tehdään? Miten tehdään? Miksi tehdään? Toimintasuunnitelman tehtävä on sisäistää mitä työ tuottaa, hankkeessa toteutuvat menetelmät sekä tarve kehityshankkeelle. Tämän avulla sitoutan itseni suunnitelman tavoitteisiin jonka, avulla kokonaisuuden hahmottuminen helpottuu sekä aikataulutarkentuu. (Vilkka & Airaksinen, 2003, 26-28.)

Konkreettinen tarve oppaalle, on auttaa nuorta valmistautumaan tulevaan itsenäistymiseen. Sijoituksen jälkeinen itsenäistyminen tapahtuu hyvin rajulla aikataululla, kun nuoren täyttäessä 18 vuotta hänen sijoituksensa loppuu ja muutto omaan kotiin on edessä. Nuorella on lakisääteinen oikeus myös jälkihuoltoon, jota hän voi saada halutessaan aina, kun hän täyttää 25 vuotta, tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on sijoittamisen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana (Nuorenjälkihuolto, 2020).

5.2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämishanke. Toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotoksena on yleensä konkreettinen tuote, esimerkiksi toimintaohjeistus, portfolio tai opas (Vilkka & Airaksinen, 2003, 51). Tässä opinnäytetyössä toteutetaan Itsenäistymisopas perhekodin nuorelle.

Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista sekä kvantitatiivista tutkimusotetta. Tutkimusotteet ovat toisiaan tukevia, mutta vastakkaisia tutkimusotteita, eli nämä voidaan kuvailla toimintatavoiksi, jotka seuraavat toisiaan aikajanalla. Kvalitatiivinen ote, eli laadullinen tutkimus on perusta määrälliselle, eli kvantitatiiviselle tutkimukselle. Kvalitatiivinen tutkimus vastaa kysymykseen: Mistä tässä on kyse, eli ”mitä”? Mikä tämä ilmiö on? Tilanteessa, kun on selvillä mistä tutkittava ilmiö koostuu, voidaan sitä alkaa jatkotutkimaan määrällisen, eli kvantitatiivisen tutkimusotteen työkalujen avulla. (Kananen, 2011, 15-16.)

Laadullinen tutkimusote tavoittelee tutkittavan aiheen kuvaamista, tarkempaa ymmärtämistä sekä tulosten perusteella tulkintaa (Kananen, 2014).

Määrällinen tutkimusote tukee laadullisen tutkimuksen tuloksia tarkentamalla yksityiskohtia.

Opinnäytetyössä laadullinen, eli kvalitatiivinen sekä määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusote täydentävät toisiaan. Toiminnallisena työnä ja menetelmien perustana kuvaisilisin ammatillista toimijaa kvalitatiivisena ja nuoria kvantitatiivisen tutkimusotteen edustajina.

Kvantitatiivinen tutkimus menetelmä on mahdollisimman tarkkojen mittausmenetelmien kokonaisuus, kun kvalitatiivinen tapa taas antaa ammattilaiselle enemmän vapautta kuvailla tai kertoa kysymyksen vastus laajemmilla käsitteillä (Stat.fi, 2020).

5.2.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisella tutkimusotteella, tiedonkeruuta perhekoti ammattilaisten, eli perheen vanhempien parissa. Tutkimukset toteutuvat käyttämällä menetelmänä benchmarkkausta. Toinen tutkimuskohde on perhekodista jo itsenäistyneet nuoret. Nuorten kohdalla toteutuu määrällinen tutkimusote, eli teemahaastattelu.

Benchmarking - hyvään ja tuloksekkaaseen Benchmarking prosessiin sisältyy useita vaiheita sekä asioita.

Kumppanuus ei toteudu ilman, että tapaamisesta on kummankin puoleista hyötyä. Benchmarking ei ole vain yksittäinen vierailu, vaan mahdollisesti pidempiaikainen kumppanuus. Kumppanuus, josta molemmat hyötyvät ja tukevat muutoksessa toisiaan. Parhaimmillaan tietojen vaihto jatkuu, myös tapaamisen jälkeen niin sanotusti

myös oman prosessin aikana, sekä mahdollisesti sen jälkeen. Näin mahdollistuu jatkuva oppiminen. Onnistunut ensitapaaminen edellyttää alkuvalmisteluja kummaltakin osapuolelta. Yhteiseen aiheeseen, sekä esitettävään materiaaliin ja kysymyksiin on tärkeää tutustua ennen tapaamista. Kokonaisuudessaan yhdessä suunniteltu ja valmisteltu tapaaminen on kaikista hedelmällisin. Missä tapaaminen toteutuu, ketä tulemme tapaamaan ja aikataulutusta tapaamisen kestosta ovat oleelliset aiheet, josta tulee sopia. Lopputulemana tapaaminen toteutuu kahden asiantuntijan välillä, jotka puhuvat jo samaa kieltä, eli asiantuntija kohtaa asiantuntijan ja osaaminen virtaa näin kumpaankin suuntaan. Benchmarking tavoitteena ei ole idean kopiointi vaan omaan infraan, tai tarpeeseen idean jalostaminen.

Mikä toimii muualla, ei välttämättä sovi itsellemme samalla tavalla, mutta mallia ottamalla idean jalostamalla aihe alkaa toimimaan. Kehittämismallina Benchmarking on mahdollisuus löytää läpimurto olemassa olevaan haasteeseen, mutta ei tarkoita työn lähtevän nolatilasta, vaan jo olemassa olevaa tuotetta jalostetaan. (Niva & Tuominen, 2012, 26-32.)

Benchmarking on jatkuva ja järjestelmällinen prosessi parhaiden menetelmien ja toimintatapojen tunnistamiseksi, ymmärtämiseksi ja soveltamiseksi. Benchmarking on oivallus olla tarpeeksi nöyrä sen havaitsemiseksi, että joku muu on parempi jollain alueella, ja olla tarpeeksi viisas sen oppimiseksi, kuinka saavuttaa sama taso ja jopa ylittää se. (Niva & Tuominen, 2012.)

Teemahaastattelututkimus menetelmänä. Haastattelu jaetaan yleensä kolmeen lajiin: strukturoituun, puolistrukturoituun ja avoimeen haastatteluun kysymysten esittämistavan mukaisesti. Strukturoitu haastattelu tunnetaan paremmin käsitteellä lomakehaastattelu. Strukturoitu haastattelu toteutuu haastateltaville koko tutkimuksen ajan samoilla kysymyksillä ja samassa kysymys järjestyksessä. Tavoitteena, että tutkittavat ymmärtävät kysymysten tarkoituksen, sekä taustan samalla kaavalla. Strukturoidussa haastattelussa on myös valmiit vastausvaihtoehdot, joka ohjaa vastaajia vastaamaan tietyn ajatusmaailman rajoissa. Puolistrukturoitu haastattelun mallissa kysymykset ovat myös ennalta mietittyjä, mutta valmiita vastaus vaihtoehtoja ei ole. Tämä mahdollistaa haastattelutilanteessa paremman vuorovaikutuksen. Teemahaastattelu on hyvä esimerkki puolistrukturoidusta haastattelumenetelmästä. Teemahaastattelussa ei ole valmiita vastauksia, ja näin haastattelijan sekä haastateltavan väliselle

monipuoliselle vuorovaikutukselle. Teemahaastattelun idea on, että aihepiiri on mietitty ennakkoon, mutta kysymysten järjestys saattaa vaihdella ja näin luettelo kysymyksistä toimii lähinnä keskustelun runkona. Valmistautuminen teemahaastatteluun vaatii hyvää osaamista itse aihekokonaisuudesta sekä, huolellista haastateltavien kartoitusta ja valintaa, että tutkimuksen tavoite täyttyisi. Avoin haastattelu on nimensä mukaisesti avoin keskustelutilaisuus, jossa keskustellaan ennalta määritellystä aiheesta, mutta varsinaisia kysymyksiä ei ole. (Spoken.fi, 2020.)

Opinnäytetyössä käytetään haastattelututkimuksissa menetelminä puolistrukturoitua- sekä teemahaastattelua. Haastatteluun kerätään nuoria, jotka ovat eläneet nuoruutensa huostaanotettuina perhekodissa tai lastensuojelulaitoksessa. Puolistrukturoidulla menetelmällä kerätään nuorilta kokemuksia itsenäistymisen haasteista, sekä minkälaista apua he saivat ennen muuttoa omaan kotiin ja minkälaista apua muuton jälkeen. Lisäksi kartoitetaan minkälaista tukea tai informaatiota nuori olisi arjessa tarvinnut ja mistä lopulta sai avun vastaan tulleeseen haasteeseen. Haastattelut pyritään toteuttamaan ympäristössä, jossa tutkimustilanteesta muodostuu rento ja ilmapiiri on avoin. Näin keskustelu vapautuu ja tapaamisesta muodostuu tuloksekas.

Opinnäytetyössä huomioidaan myös sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa. Hyödynnetään teemahaastattelua menetelmänä ja keräten asiantuntijuuden tuomaa kokemustietoa. Haastatteluiden tuloksista kerätään kokemuksia sosiaalityöntekijän roolista lapsen sijoituksen aikana, kuin myös sitä, miten rooli muuttuu nuoren siirryttyä jälkihuoltoon. Tavoite on haastatella kahta sosiaalityöntekijää, jotta tarvittava kokemuspohja tulisi saavutettua. Kokemuspohjaa haetaan sekä sijoituksesta että jälkihuollosta. Yleinen käytäntö kuntien organisaatioissa on tuottaa palveluja eri sosiaalityöntekijöiden työpanoksilla.

5.2.3 Tutkimusten luotettavuus

Tavoitteena tutkimuksilla on mahdollisimman luotettava lopputulos, eli tavoitteena on saada kerättyä totuudenmukaista tietoa. Tutkimuksen luotettavuuden sekä arvioinnin onnistumisen takaamiseksi käytetään validiteetti- ja reliabiliteettikäsitteitä, kumpikin näistä käsitteistä tarkoittaa luotettavuutta. Validiteetti tarkoittaa käytännössä, että tutkittava kohde on tutkimuksen aiheen huomioiden oikea, eli validi ja reliabiliteetti tutkimustuloksen pysyvyyttä. Pysyvyyttä, että tulos olisi mahdollisimman samanlai-

nen, jos tutkimus toteutettaisiin uudelleen. Opinnäytetyössä, jossa tutkimuksen toteutukseen käytetään kvantitatiivista tutkimusotetta (määrällinen tutkimus), tulee aina arvioida tutkimuksen luotettavuus. (Kanninen, 2011, 118.)

Opinnäytetyössä haastateltava nuori ja haastattelussa kohdistetut kysymykset muodostavat validiteetin, eli ovat valideja tutkimukset toteutukseen. Haastattelun kysymykset, haastattelu sekä näin saadut tulokset muodostavat tutkimuksen reliabiliteetin, eli takaavat tuloksen pysyvyyden.

Tutkimukseen asetetut kysymykset tulee olla huolella harkittuja, eivätkä ne saa johdella vastaajaa tietyn vastauksen mahdollisuuden suuntaan. Tavoitteena on saada haastattelutilanteesta ilmapiiriltään avoin ja luotettava, eli kysymysten kulku suunnitellaan siten, että haastateltavan mielenkiinto pysyy korkeana. Alun kysymykset tai keskustelu tulee olla kevyempää ja keskustelun edetessä kohdistan kysymykset yksityiskohtaisemmiksi. Kohtaamisissa pyritään käsittelemään kerralla yksi aihekokonaisuus ja siirtymällä tämän jälkeen seuraavaan. Tietty suunniteltu looginen etenemismalli takaa keskusteluiden aiheiden pysyvän samankaltaisina. Tätä etenemismallia kutsutaan suppilotekniikaksi, joka on hyvä tapa avaamaan haastateltavan henkilön muistia ensin yleisellä tasolla ja tämän jälkeen kulkemalla pikkuhiljaa kohti vaativimpia yksityiskohtia. Haastatteluiden kysymykset voivat liittyä erittäin henkilökohtaisiin asioihin. Vastauspakkoa ei ole, jos aihe tuntuu haastavalta. Alussa kartoitetaan tutkimuksen kohdehenkilöt siten, että he ovat eläneet nuoruutensa, joko perhekodissa tai lastensuojelulaitoksessa. Täten taataan, että tutkimuksen kohde on validi, eli oikea henkilö vastaamaan aihepiirin kysymyksiin. Jos tapaaminen muodostuu tilanteena rennoksi sekä avoimeksi, niin tulokset muodostuvat näin myös luottamuksellisemmaksi. Näin toimien haasteellisemmat tai haastavammat kysymykset, ovat hyvä esittää tutkimuksen loppu osassa. (Kanninen, 2011, 37-43.)

Kiteytettynä kysymykset eivät johdattele, ovat lyhyitä, yksinkertaisia, yksiselitteisiä sekä selkeitä, sisältää ainoastaan yhden kysymyksen kerrallaan ja ovat toteutettuna yleiskielellä (Kanninen, 2011, 43).

5.3 Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on päivittää Perhekoti Valkosiipi Oy:n käytössä oleva opas itsenäistyväälle nuorelle. Itsenäistymisoppaan tavoite on saada sillä hyöty, ennen ja jälkeen nuoren itsenäistymisen. Perhekodin vanhempien tulisikin aloittaa hyvissä ajoin ennen nuoren itsenäistymisvaiheen alkamista, vähintään vuotta ennen omilleen muuttoa. Näin oppaan käyttöön yhdessä jää riittävästi aikaa ja mahdollisten hankintojen sekä lupamenettelyjen läpikäymiseen löytyy sopiva yhteinen hetki.

Lisäksi tavoitteena on toteuttaa selkeälukuinen, sekä havainnollistava opas, jotta lukijan mielenkiinto säilyisi mahdollisimman hyvin. Tässä huomioin erityistarpeiset nuoret, joilla mahdollisesti on Asperger tai ADHD oireyhtymän tuomia haasteita elämässään.

Benchmarking tulosten perusteella Asperger tai ADHD ei ole syy joka ohjeisi materiaalin ulkoasua. Tavoite ulkoasulle on huomioida lukukokemus kokonaisvaltaisesti. Maltilliset värit sekä helposti luettava opas palvelee lukijaansa. Tasapaino kuvien osalta on myös yksi tavoite kokonaisuudessa.

Kolmantena tavoitteena oppaalle on saada siitä paikkaan, sekä aikaan sitomaton kokonaisuus. Omana henkilökohtaisena visionani on tulevaisuudessa perustaa oma perhekoti, jossa hoitaisimme lapsia, sekä nuoria aina heidän täysi-ikäisyyteensä asti. Opinnäytetyön valmistuttua tulemme hyödyntämään opasta, myös omassa perhekodissamme. En poissulje myöskään mahdollisuutta markkinoida opasta laajemmin, jos aihe herättää mielenkiintoa muissa perhekodeissa.

5.4 Benchmarkkaus / Haastattelut

5.4.1 Benchmarking – Perhekodin vanhemmat

Benchmarking perhekotien vanhempien parhaimmista toimintatavoista. Toimiessaan nuoren kanssa, sekä opastaen heitä kohti itsenäistymistä. Perhekodit valikoituivat jo aikaisemmin alkaneen yhteistyön perusteella. Benchmarking toteutui perhekodeissa, joihin olin tutustunut aikeisemmin työn parissa, kun toimimme sijaisperheenä. Henkilöt olivat hyvin tuttuja sekä tapaamisen ilmapiiri erittäin kevyt ja avoin sekä luottamuksellinen. Toimitettuani tapaamisen aiheet hyvissä ajoin etukäteen, oli keskustelun aiheetkin jo ennalta tuttuja, sekä hyvin ajatuksen asteella käsiteltyjä. Tapaamisien

kesto toteutui reilun tunnin mittaiseksi, jonka aikana saimme käsiteltäviä aiheita ja saavutimme tavoitellun tuloksen.

Tapaamisien tuloksien yhteenvedon kirjoitan opinnäytetyön kohdassa tiedonkeruun tulokset. Kummankin puolinen hyöty, benchmarkkauksen onnistuminen toteutui omalta osaltani lupauksella, toimittaa valmis produktini tapaamieni perhekotivanhempien käyttöön. Tapaamisien henki oli vahvasti yhteenkuuluva, sekä luottamusta herättävä. Kumppanuuden tuoma luottamus toi tapaamiseen vahvan yhteenkuuluvuuden tunteen, joka oli hieno asia ja joka osaltaan oli tuomassa tapaamiseen osansa ammattimaisuudesta. Tapaamieni perhekotivanhempien ammatillinen, sekä nuoria kunnioittava työskentelytapa oli käsinkosketeltava.

Tapaamiset täyttivät niille asetetut tavoitteet kiitettävällä tasolla ja sain aiheilleni vastaukset, sekä tulevalle produktilleni tukevat raamit.

Tapaamisien agenda on opinnäytetyön liitteenä. Kysymykset perhekodin vanhemmille Benchmark v1.2.docx. Kysymykset liitteenä google drive tiedostojaossa.

5.4.2 Yksilöhaastattelu – nuoret

Yksilöhaastattelut jo itsenäistyneiden nuorten kanssa noudattivat ennalta laadittua haastattelurunkoa. Haastattelun rungon kysymyksineen toimitin nuorille ennakkoon sovitusti sähköpostitse. Haastatteluiden, sekä tapaamisien kannalta, oli ehdottoman tärkeää antaa nuorelle aikaa valmistautumiseen ja aiheeseen tutustumiseen.

Yhteys sekä ensimmäinen kontakti kahteen haastateltavaan nuoreen muodostui perhekotien kautta, joissa nuoret olivat olleen sijoitettuina. Kolmas kontakti nuoren kanssa muodostuiin Pesäpuu Ry yhteistyön avustamana.

Haastatteluiden menetelmä puolistrukturoitu temahaastattelun malli toimi erittäin hyvin. Tavoite avoimesta, sekä luottamuksellisesta kohtaamisesta nuoren kanssa onnistui hyvin. Kuullessaan toiveeni tapaamisesta kolme neljästä nuoresta antoi välittömän suostumuksensa, ja olivat valmiina tapaamiseen. Neljäs nuori esitti kieltävän vastauksen kysymykselleni tapaamisesta. Tavoite kolmen nuoren haastattelulle onnistui ja tämäkin tuotti erittäin hyvän tason asetettujen laatuvaatimusten täyttämiseksi.

Yhden nuorista kohtasin henkilökohtaisesti rauhallisessa kahviossa ja kaksi muuta toteutui Microsoft Teams tapaamisena tietokoneen välityksellä. Kaksi jälkimmäistä

nuorta asuivat kauempana ja näin kasvotusten tapaamista ei ollut mahdollista järjestää.

Kohtaamani nuoret olivat erittäin avoimia ja kaikesta välittyi kirjoittamaton viesti, että he halusivat jakaa kokemusasiantuntijuuttaan. Keskusteluista aistin myös eräänlaisen terapeutin vaikutuksen nuoreen, kun he saivat kertoa kokemuksistaan täysin aikaisemmin tuntemattomalle henkilölle. Tulokseen vaikutti myös haastattelun alussa sovittu anonymiteetti sekä luottamuksellinen tuloksien yhteenveto. En tule mainitsemaan tuloksien yhteenvedossa enkä produktissa nuorten nimiä, ikää tai sukupuolta.

Ajallisesti haastattelut toteutuivat vajaan kahden tunnin mittaisiksi, joka osoittautui hyvin tehokkaaksi tavaksi toimia. Kaikki kysymykset tulivat käsitellyiksi. Yhtenä uutena kohtana haastatteluiden runkoon lisäsin kohdan jälkihuollosta. Jälkihuollon tärkeys nousi jokaisen kohtaamisen aikana esille ja pyysinkin tapaamisen lopuksi nuoria kertomaan minkälaista jälkihuoltoa, he olivat saaneet ja miten he sitä kannustaisivat muita itsenäistymisvaiheessa olevia nuoria hyödyntämään.

Toteutuneet kysymykset liitteenä: Kysymykset aiheet haastatteluun nuorelle v1.1.docx. Kysymykset liitteenä google drive tiedostojaossa.

5.4.3 Teemahaastattelu – sosiaalityöntekijät

Opinnäytetyössä haastattelen kahta sosiaalityöntekijöitä. Menetelmänä haastattelussa on teemahaastattelu. Kysymykset toimivat keskustelun runkona, eivätkä näin olleet tiukasti määritellyssä järjestyksessä. Haastattelut toteutuivat henkilökohtaisina tapaamisina Riihimäellä ja toinen Vantaalla. Haastattelumenetelmänä toteutui puolistrukturoitu teemahaastattelu.

Tapaamisista sopiminen osoittautui hyvin haasteelliseksi työvaiheeksi. Sosiaalityöntekijät ovat erittäin korkeasti työllistettyjä. Lähestyin henkilöitä puhelimitse sekä sähköpostitse Hyvinkäältä, Mäntsälästä, Hämeenlinnasta, Riihimäeltä, Hausjärveltä sekä Vantaalta. Lopulta tapaamiset onnistuivat Hausjärven sekä Vantaan kaupungin sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tapaamisten järjestyttyä näin hyvin eri tavoin työtään toteuttavan henkilön kanssa osoittautui lopputuloksen saatuaani hyväksi ratkaisuksi.

Hausjärven sosiaalityöntekijä tekee virkamiestyössään tehtäviä lastensuojelun saralla koko toimialan toteutuvan prosessin laajuudelta. Vantaan kaupungin sosiaalityönte-

kijä oli keskittynyt vain yhteen prosessin osaan. Hausjärven kunnan sekä Vantaan kaupungin koot huomioiden ensin mainitun vastuulla on 70 asiakkuuden prosessi, kun Vantaan kaupungin henkilöllä 40 asiakkuuden osa kokonaisuudesta. Näin ollen asiantuntijuus toteutui ensimmäisessä tapaamisessa jo pidemmän työuran perusteella laajalla otannalla hyvin ja toisessa tapaamisessa keskityimme tarkemmin yhteen osakokonaisuuteen.

Asetetut tavoitteet tapaamisille täyttyivät hyvin. Kiitettävään tavoitteeseen olisi tarvittu kahden henkilön näkemys koko prosessin läpi. Tavoitteeni tavoittaa kokemuspohjaa sosiaalityöntekijän ammattiosaamista sijaishuollon aikana sekä jälkihuollosta toteutui.

Teemahaastattelun kysymysrunko on opinnäytetyön liitteenä: Kysymykset sostt - runko - v1.0.docx. Kysymykset liitteenä google drive tiedostojaossa.

6 ITSENÄISTYMISOPAS

6.1 Rakenne

Produktin rakenne tulee olemaan kaksiosainen. Ensimmäinen osio sisältää muistilistan omaisen osan, joka on kohdennettu perhekodin vanhemmille vaiheeseen, kun on aika ottaa itsenäistyminen nuoren kanssa puheeksi. Muistilistalla on aiheita, jotka tulee huolehtia kuntoon hyvissä ajoin ennen nuoren itsenäistymistä ja aiheita, joita tulisi käydä läpi yhdessä ennen, kuin nuori muuttaa omilleen. Yhdessä läpikäytäviä aiheita ovat esimerkiksi paikallisen TE-toimiston sekä kelan toimitilojen yhteystiedot ja niihin tutustuminen. Yhteisessä osiossa korostuu myös kodin tarpeiston hankkiminen, sekä elämäntavoista ja terveyden perusasioista opiskelu. Lisäksi unen, ravinnon, liikunnan sekä rahan käytön ja siisteyden merkitys elämän kokonaiskuvassa.

Oppaan toisessa osakokonaisuudessa toteutuu opas nuorelle, kun hän on itsenäistymässä sekä jo itsenäistynyt omaan kotiin. Opas sisältää kodin ylläpitoon liittyviä ohjeita sekä oman elämän tasapainoon tähtääviä neuvoja.

Produkti sisältää myös osion, jota nuori voi käyttää mobiililaitteellaan tai tietokoneellaan. Produktin liitteenä on Google Drive palveluun tukeutuva tiedostojako, joka tarjoaa mahdollisuuden ladata materiaalia. Palvelusta voi ladata CV- pohjan, mistä

muokkaamalla saa helposti itselleen sopivan. Mukana on myös esimerkkivideoita YouTube kanavalta, joissa esitellään, miten puhdistan pesuhuoneen lattiakaivon tai keittöön liesituulettimen. Ladattavissa on myös taulukko, jossa on runko aiheista, joita tulisi ottaa huomioon kuukausi tai viikko budjettia suunnitellessa. Mihinkin kaikkien tulee varautua ja mihinkin kaikkien olemassa oleva raha riittää. Opas pitää sisällään myös esimerkkejä siitä, miten teet itsellesi edullisesti ruokaa.

Google drive palvelun linkki löytyy opinnäytetyön liitteestä. Linkin materiaali on kaikille käytettävissä luku-oikeuksin. Linkki - [Itsenäistymisopas - Google Drive](#)

Itsenäistymisoppaan sivuilla esiintyy keventävänä elementtinä hahmo nimeltään kirjoileva siili. Hahmon käyttö-oikeuksista opinnäytetyössä on sovittu yhteistyössä sarjakuvataiteilija Milla Paloniemen kanssa.

6.2 Tiedonkeruuntulokset

Kohtasin tiedonkeruun vaiheessa edustajat kolmesta perhekodista, kolme jo itsenäistynyttä nuorta sekä kaksi sijaishuollossa toimivaa sosiaalityöntekijää. Sovimme, että tuloksien yhteenvedossa eikä itse produktissa mainita nimiä, vaan ainoastaan rooli. Näitä rooleja ovat perhekodin vanhempi, nuori sekä sosiaalityöntekijä.

6.2.1 Tulosten luotettavuus

Asetin työn tavoitteeksi toteuttaa mahdollisimman luotettava lopputulos. Saavutin tavoitteeni hyvin haastatteluiden kohdistuessa kokemusasiantuntijoihin. Sijoituksen jälkeen itsenäistyneet nuoret, perhekotien vanhemmat sekä sosiaalityöntekijät täyttivät validiteetti vaatimuksen kiittävästi. Tuloksien pysyvyyden pyrin takaamaan esittämieni kysymysten laadulla. Nuorille esittämäni kysymykset olivat selkeitä eivätkä ne johdatelleen vastaajaa tiettyyn suuntaan. Perhekodin vanhemmille sekä sosiaalityöntekijöille kohdistetut aiheet olivat teeman myötä avoimempia, mutta silti kohdistettuja aiheen oleellisiin kohtiin. Tavoite pysyvyyden osalta täyttyi hyvin.

Haastatteluiden kohteet sekä kysymykset yhdessä muodostavat tutkimuksen aiheeseen huomioiden luotettavan kokonaisuuden. Kuten asettaessani tavoitetta luotettavuudelle totesin kohdassa 5.2.3, että tavoite on saada mahdollisimman samanlainen tulos, jos tutkimus toteutuisi uudelleen. Tämä tavoite täyttyi työssä hyvin.

6.2.2 Perhekodin vanhemmat

Benchmarking toteutui kolmen perhekodin tutkimuksena. Perhekodeilla oli työkokemusta keskimäärin 13 vuoden ajalta. Itsenäistyneitä ja omaan kotiin muuttaneita nuoria oli yhteensä yli 20 henkilön verran. Näillä kriteereillä mitattuna kohtaamani perhekodit olivat ammattitaitoisia sekä toimijuudessaan kokeneita.

Kappaleessa 3.2.2. kerrotaan kuten Rätty kirjassaan ammatillisten perhekotien toiminta, perustuu aluehallintoviraston myöntämään toimilupaan. Ehdot luvan saamiseksi määritellään perhehoitolain 7§:ssä (Rätty, 2019, 522).

Kiinteistönä koti tulee olla rakenteiltaan turvallinen sekä terveydellisiltä että sosiaalisilta varusteiltaan hoidon antamiselle sopivat (Rätty, 2019, 523).

Kohtaamillani perhekotiyrityksillä ei ollut käytössään varsinaista opasta itsenäistyvälle nuorelle. Tiedustellessani toteutunutta ikää milloin puheet itsenäistymisestä on aloitettu, oli toteutuma aikaan, kun nuori on siirtymässä yläasteelle, eli 13 – 14vuoden ikäisenä. Nuoren itsenäistyminen ja miten se kohdataan, on hyvin yksilöllistä eikä kaiken kattavaa ohjeistusta pysty toteuttamaan. Nuoren voimaannuttamiseen tulee panostaa ja oman itsetuntoon panostaa ajatuksella, että sinä osaat ja pärjääät. Tietynlaista keskustelua itsenäistymisestä käydään koko sijoituksen ajan, riippuen nuoren ikätasosta sekä kyvyistä sisäistää aiheita. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa, että nuoria otetaan mukaan tekemään kodin askareita.

Kysyttäessä miten rajata opasta, tai mitä aiheita voisi ottaa mukaan liittyen ohjeistukseen perhekotivanhemmille nousi esiin tarve muistilistalle. Ei niinkään itse oppaalle, eli muistilista aiheista mitä nuoren kanssa olisi hyvä käydä läpi ja mitä aiheita tulisi perhekotivanhemman hoitaa, että kaikki mahdollinen tulisi hoidettua ajoissa.

Aiheet mistä keskustelua aloitetaan, nousi esille yhteistyö sekä luottamus. Luottamus nuoren sekä sosiaalityöntekijän välillä ja toisaalta luottamus perhekodin sekä biologisten vanhempien välillä. Luottamuksen muodostuttua arjen yhteistyö sujuu huomattavasti helpommin ja tapaamiset muodostuvat toimiviksi.

Perhekotivanhemmat nostivat kaikki esille eri tukimuotojen läpikäynnin tärkeyden sekä itsenäistymisvaroista huolehtimisen. Asumistuki, opintotuki sekä toimeentulotuki ja miten kaikki nivoutuu lopulta yhteen palvelemaan nuoren itsenäisen elämän alkua.

Ruoan laittaminen, hygieniasta huolehtiminen sekä kodin siivoamisen tärkeys, olivat myös yhteisiä aiheita, mitkä nousivat esille. Näin aiheen kiteytti perhekodin äiti: ”Itsestään ja hygieniasta huolehtiminen, että oppii käymään suihkussa, sekä pesemään hampaat - ilman että aikuinen niistä muistuttaa”.

Lisäksi esille nousivat rahan käyttö sekä viikko tai kuukausi budjetin laatiminen yhdessä nuoren kanssa. Miten onnistuisi mahdollinen rahan säästäminen, vaikka tulot olisivat niukat. Lopulta lähempänä itsenäistymistä tehdään lista tarvittavista hankinnoista yhteistyössä sosiaalityöntekijän kanssa. Hankintoihin on mahdollisuus käyttää nuorelle kertyneitä itsenäistymisvaroja. Näistä itsenäistymisvaroista ja siitä mihin niitä voidaan käyttää, päättää nuoren sosiaalityöntekijä.

Pankissa asioinnista nousi esille hyvin monenlaisia käytäntöjä. Itsenäistymisvarojen hoitaminen on sosiaalityöntekijän vastuulla, mutta käyttövarojen tiliä käytettäessä tulee huomioida lapsen huoltajan rooli ja mahdollinen tilanne, jos huoltaja tyhjentää nuoren tilin. Yhtenä esimerkkinä esille nousi tili, joka oli perhekotivanhemman nimissä, mutta käyttöoikeus sekä visa Electron kortti oli nuorella.

Tärkeimmiksi aiheiksi lähestyessä itsenäistymistä nousi itseluottamus. Miten nostaa nuoren luottamusta omaan itseensä ja siitä että hän pärjää. Viitataan perhekodin isään: ”Sun tulee voimaannuttaa nuorta ja pohdiskella yhdessä, miten tässä aiheessa pitäisi tehdä, että pääsisit aiheessa eteenpäin?”. Nuoren luottamus itseensä, mutta myös yhteiskuntaan. Yhteiskuntaan, joka on muovannut päätöksillään nuoren elämää hyvinkin raskain päätöksin. Muista roolisi nuoren elämässä, ”Älä ala terapoimaan, mutta kannusta hakemaan apua.” kuului ohje perhekodin isältä.

Aiheita mitä perhekotivanhemmat ideoivat oppaaseen, jonka nuori saa matkaansa oman kotiin. Kiteytettynä kuului Isän suusta seuraavasti: ”Kehitelkää nuorelle rutiini hänen omilla voimavaroillaan tai oman tahdon myötä – voimaantuminen omilla voimavaroillaan”. Yhdessä perhekotivanhempien kanssa täytettävät taulukot yhteistiedoista lähimmistä virastoista, joista nuori voisi saada tulevaisuudessa apua.

Oppaan ulkonäöllä ei tapaamani perhekotivanhemmat kokeneet olevan merkitystä liittyen ADHD tai Asperger oireyhtymiin. Itse halusin ottaa tämän huomioon oppaassa, kun omien kokemusten myötä oireyhtymät tulevat tuottamaan haasteita niistä kärsiville nuorille. Huomioin tämän oppaassa humoristisilla kuvilla, värityksin sekä kevyellä tavalla kirjoittaa.

6.2.3 Itsenäistyneet nuoret

Haastattelemani nuoret olivat keskimääräisesti 23-vuotiaita. Sijaishuollon asiakkuus oli alkanut keskimäärin 11-vuotiaana. Nuoren kertoivat, että itsenäistymisestä puhuttiin lähes koko sijoituksen ajan, mutta enemmässä määrin yläasteen puolivälissä.

Keskustelun aiheet liittyivät arjessa elämiseen. Ohjeistusta siivoamisesta, pakastimen sulattamisesta, hygienian sekä puhtauden tärkeydestä. Nuoren sanoin: ”Opin lopulta, miten pesuhuoneen kaivo pitää putsata ja miksi liesituulettimen suodatin pitäisi pestä säännöllisesti”. Nuori myös kertoi, että näistä on jäänyt tapa, joka on vain hoidettava.

Opiskelun tärkeys ja jatko-opintojen miettiminen oli aihe, jonka jokainen nuori mainitsi. Toinen tärkeä aihe, joka nousi keskusteluissa esille, oli rahankäyttö. Rahankäyttö ja mihin kaikki riittää, mutta silti kaikki kolme nuorta olivat onnistuneet kohtaamaan pikavippien tuoman paineen. Rahat eivät sittenkään olleet riittäneet. Kolmas yhteinen aihe, joka nousi esille, oli jälkihuollon vastaanottamisen tärkeys. Nuoren kommenttina jälkihuollosta: ”Ilman jälkihuoltoa olisin ollut todella yksin”.

Perhekodeilla ei ollut antaa nuorelle matkaan opasta tai muistilistoja. Yksi nuorista oli kehittänyt oman ”SOS” listan. Lista pitää sisällään henkilötiedot itsestä sekä lapsesta. Veriryhmät sekä allergiat olivat myös mukana. Lista on vakuuttava ja oli laadittu idealla, että jos oma terveys horjuu, voi listan ojentaa, vaikka naapurille tai ambulanssin lääkärille.

Konkreettista itsenäistymisen harjoitusta oli saanut yksi nuorista, kun hän oli asunut perhekodin yhteydessä olleessa itsenäistymisasunnossa. Itsenäistymiskämppä, kuten nuori sitä kuvaili, oli toteutettu perheen kodin yhteydessä olleeseen autotalliin. Autotalli oli remontoitu uuteen käyttöön ja piti sisällään tarvittavat toiminnot, jotta siinä pystyi harjoittelemaan itsenäistä elämää.

Rahan käyttäminen oli jokaisen nuoren yhteinen aihe mistä keskusteltiin, ja mitä jokainen oli joutunut erikseen opettelemaan. Jokainen kohtaamani nuori mainitsi tärkeäksi asiaksi kuukausi tai viikko budjetin ja siinä pysymisen tärkeyden.

Kappaleessa 3.3.3 kerrotaan oikeuksista itsenäistymisvaroihin, sekä oikeudesta jälkihuollon tukitoimiin. Asumisen sekä toimeentulon turvaamiseksi itsenäistymisen yhteydessä on nuorella oikeus käyttää itsenäistymisvarojaan. Itsenäistymisvarojen kerääminen on sosiaalityöntekijän vastuulla, mutta toteutus voidaan valtuuttaa nuoren

edunhaltijalle. Itsenäistymisvarat on annettava nuorelle viimeistään hänen täyttäessä 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 77§.)

Jos itsenäistymisvaroja ei ole, niin nuoren sijoittaneella kunnalla on velvollisuus viipymättä järjestää riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet (Lastensuojelulaki 76a§).

Kysyessäni mitä nuori jäi kaipaamaan tai mistä aiheista olisi tarvinnut lisää informaatiota nousi esiin työnhaku sekä oman itsetunnon kohottaminen. Suora lainaus nuoren lausumana: ”Miten rakastat itseäsi, huolehdi itsestäsi. Henkisen puolen hyvinvointi, ettei yksinolo tulisi yllätyksenä ja olisi toisaalta helppoa olla yksinään ja osaisi nauttia yksin olemisesta. Oman pääkoppa tulisi saada kuntoon ennen muuttoa”.

Miten valmistautua hetkeen omassa kodissa, ettei tunne hylkäämisestä aktivoi pahaa oloa – miten osata silloin valita ystävät ja seura?

”Onko itsenäistyvällä nuorella todella olemassa turvaverkosto? Ihmisiä ympärillä? Meillä on paljon nuoria, jotka ovat syystä tai toisesta kuvainnollisesti potkittu perhehoidosta pihalle, jonka jälkeen heillä ei ole ollut ”normaaleista” kasvuolosuhteista kasvavien nuorten lailla sellaista kotia, johon palata tai jonne voisi edes soittaa. Yksinäisyys, on nuorten mukaan pahin riski, joka jälkihuollon epäonnistumisessa piilee. Tähän pätee myös ajatus siitä, että huonokin seura on parempaa kuin yksinäisyys. Eli ne hieman kyseenalaisetkin kaverit, jotka liittyvät esimerkiksi päihteidenkäyttöön ovat parempaa, kuin yksin olo.” (Nokireki, 2020.)

Ideoita tai listaus esiinnousseista tarpeista mitä nuori, kohtasi tarvitsevansa omassa kodissa muodostui aika pitkäksi. Toisaalta mitä sai matkaan mukaan, mutta mitä olisi tarvinnut: keittokirja, vuosikalenteri kodinhuoltoon, miksi kinkkurasvaa ei kannata kaataa viemäriin, opiskelu, hätäavun pyytäminen ja omasta terveydestä huolehtiminen. ”Milloin viimeksi kävit silmälääkärissä?” ajatuksena nuoren sanomana.

Kolme aihetta mitä nuoret toivoivat mukaan oppaaseen: 1. Mitä rahallista tukea voi hakea ja mistä. 2. CV täyttäminen ja työnhakeminen. 3. Tutustu itseesi, mikä minulle on tärkeää, mistä tulee aidosti hyvä fiilis.

Nuorten yhteinen aihe mikä nousi negatiivisena mieleen itsenäistymisen jälkeen, oli raha ja pikavipit. Vapaus tuntui hienolta, mutta saatu vastuu ja päihteet eivät sovi yhteen. Ohje nuorelta: ”Älä dokaa, äläkä pössyttele”.

Ohjeet parempaan huomiseen nuoren sanoin: ”Älä epäile pyytää apua, jos joku asia askarruttaa – älä jätä sitä huomiseen ja uskalla sanoa, jos meneekin huonommin miltä näyttää”.

6.2.4 Sosiaalityöntekijät

Keskustelin kahden sosiaalityöntekijän kanssa aiheista, jotka liittyivät yhteistyöhön sijoituksen aikana ja toisaalta jälkihuoltoon. Sosiaalityöntekijät olivat viroissaan Hausjärvellä ja toinen Vantaan kaupungilla.

Itsenäistymisvarat ja niiden perintä aiheena on tärkeä, mutta toisaalta haasteellinen toteuttaa. Sijoituksen alussa Vantaa siirtää osan vastuullisista tehtävistä nuoren asiasta hoitavalle edunvalvojalle. Tämä on osoittautunut Vantaan lastensuojelussa hyväksi tavaksi toimia. Yhteinen mielipide oli se, että miten saada vanhemmat sitoutumaan maksuihin. Maksut saattavat olla isoin osuus heidän kuukausittaisista tuloistaan. Sijoituksen alussa olisi tärkeää muodostaa luottamukselliset suhteet eri toimijoihin ja raha-asioista ”vääntäminen” heti alussa ei tuo hyvää yhteyttä.

Jälkihuollon tärkeys nousi esiin nuorien kommentteissa, mutta sitä se oli myös sosiaalityöntekijöiden kohdalla. ”Ota vastaan jälkihuolto, vaikka se sillä hetkellä tuntuisi todella pahalta” – ohjeisti sosiaalityöntekijä tapaamisen yhteydessä. Jälkihuollon suurimpia etuja on avunsaanti kodin perustamiseen sekä mielen huoltoon. Apua saa varmasti, kun sitä vain pyytää. Vaikka itsenäistyvällä nuorella ei olisi omia varoja, eikä tulot riittäisi, on mahdollisuus saada harkinnanvaraista tukea suoraan kunnan tai kaupungin varoista.

Jälkihuolto oikeus on kaikilla huostassa yli kuusi kuukautta eläneillä nuorilla. Lastensuojelulaki velvoittaa jälkihuollon järjestämisen nuoren sijoittaneelle kunnalle. Kodin ulkopuolelle sijoitetulle nuorella viimeisin vaihe lastensuojelun prosessissa on siirtyminen huostaanotosta jälkihuoltoon. Jälkihuolto oikeus jatkuu siihen asti, kun nuori täyttää 25 vuotta. (Pulkkio & Hipp, 2016, 8-10.)

Tapaamiset lapsen tai nuoren kanssa tulisi toteutua vähintään kaksi kertaa vuodessa. Jos sosiaalityöntekijän vastuulla on useampi lapsi, niin tapaamisia tulee priorisoida. Lähempänä itsenäistymistä tapaamisia olisi hyvä olla jopa 2kk välein. Aiheina tapaamisilla tulisi olla seuraavia asioita: miten arki sujuu, koulu, vanhempien tapaamiset,

perheen mahdollinen yhdistäminen sekä toisaalta lapsen tulevaisuuden näkymät seuraavalle vuodelle.

Ohjeistuksena sekä tärkeänä seikkana nousi esiin jälleen luottamus. Luottamus lapseen sekä lapsen vanhempiin. Luottamus lapsiin muodostuu tehokkaimmin, kun yhteys lapsen vanhempiin toimii. Sosiaalityöntekijä sanoi: ”Luottamus vanhempien kanssa siirtyy nuoriin ja lapsiin.”

Sosiaalityöntekijän ohjeena itsenäistyväälle nuorelle on ”olla rohkea ja hakea apua, sekä ottaa tarjottu apu vastaan”. Apua voi hakea moniammatilliselta ryhmältä, esimerkkinä nuorisotyö, etsivä nuorisotyö, työpajat, ohjaamot, rikosuhripäivystykset tai ankkuripalvelut, joka toimii yhteistyössä poliisin kanssa. Vaikka jälkihoitoon on oikeus, niin huonoilla elintavoilla, käyttämällä päihteitä sekä uusimalla käyttäytymisen mallin, voi menettää ääritilanteessa kodin sekä tuet.

Ohjeita itsenäistyväälle nuorelle ikähaarukkaan 20-25 vuotta. Opiskele itsellesi ammatti, mieti miten saisit rahaa säästöön, kiinnostaisiko ASP- asuntosäästäminen itsenäistymisvaroista?

Loppukaneettina sosiaalityöntekijän kertomana ohjeita elämään. ”Ole rohkea ja hae apua.” ”Älä jää yksin – yritä kasvattaa oma sukupuu. Älä toista samoja virheitä mitä isä ja äiti tekivät”. ”Ota vastaan jälkihuolto. Jos sanot kerran ei, niin olet siihen silti oikeutettu ja voit saada apua, vaikka kerran jo kieltäytyisit.”

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

7.1 Oma arvio

Löydettyäni työlle oman uoman, aiheen sekä kokonaisuuden rajaamisen jälkeen olen tyytyväinen saavuttamaani tulokseen. Alussa asettamani tavoite, etten sido produktia tiettyyn paikkakuntaan tai toimijaan onnistui hyvin. Ajatus sekä avun tarjoaminen nuorelle arjessa elämisen helpottamiseksi täyttyi myös hyvin. Lisäksi yhteistyön laatu, rehellisyys sekä motivaatio keskusteluun haastatteluiden yhteydessä täytti niille asetetun tavoitteen kiitettävällä arvosanalla. Olen kokonaisuuteen erittäin tyytyväinen ja arvosanan hyvä kriteerit on mielestäni täytynyt.

7.2 Tilaajan arvio

Työn tilaajan Perhekoti Valkosiiven edustajana Eero Sälpäkiven arvio opinnäyte työstä.

”Olemme toimineet 10 vuotta ammatillisena perhekotina. Meillä on tänä aikana asunut useampi nuori, joiden kanssa on keskusteltu itsenäistymisestä ja ensimmäiseen omaan kotiin muutosta. Olemmekin muutama vuosi sitten tehneet meiltä omaan kotiin poismuuttaneelle nuorelle itsenäistymisoppaan, jossa tosin ei ole yhtä kattavasti tietoa kuin Juhan opinnäytetyöksi tekemässä Nuorten itsenäistymisoppaassa.

Taas alkuvuoden 2020 aikana oli meiltä muuttamassa nuori kokeilemaan omia siipiään. Itsenäistymisoppaan päivittäminen ja monipuolistaminen nousi ajatuksissamme esille. Tiesimme, että Juha oli aloittanut opinnot Humak:ssa yhteisöpedagogiksi ja hän olisi vielä ilman opinnäytetyönaihetta. Esittelimme ideaamme itsenäistymisoppaan "uusimisesta" Juhalle ja hän kiinnostui asiasta.

Tuloksena ja tuotoksena on varsin kattava sekä monipuolinen opas itsenäistyville nuorille. Oppaassa on monipuolisesti tietoa nuorille ja myös heidän kanssaan työskenteleville. Jos nuori itsenäistyy esimerkiksi perhekodista tai laitoksesta niin itsenäistymiseen liittyviä asioita on hänen kanssaan jo käyty läpi ja niitä on mietitty. Liitteenä opas nuorelle on erittäin hyvä. Nuori saa käteen oppaan jossa, on samoja asioita, joita läpikäytiin perhekodissa. Sillä hän ei välttämättä ole ollut valmis vastaanottaa tietoa sijaishuoltopaikan työntekijöiltä. Hetkenä, kun nuori sitten tarvitsee tietoa, se on hänen saatavillaan helposti omasta itsenäistymisoppaasta.

Oli hyvä idea tehdä opas sähköiseen muotoon. Esimerkiksi tiedot ja lomakkeet mitä itsenäistyvä nuori tarvitsee muuttuvat jatkuvasti. Huomasimme, että edes ammattilaisilla ei ole välttämättä ajantasaista tietoa tämän päivän etuuksista ja niiden edellytyksistä. Sähköiseen oppaaseen on helpompi tehdä tarpeellisia ja ajantasaisia muutoksia.

Olemme erittäin tyytyväisiä Itsenäistymisoppaaseen. Juha on opinnäytetyössään osoittanut ahkeraa ja tutkivaa työtettä. Hänen kanssaan on ollut helppo työskennellä ja ideoita on riittänyt. Tätäkin itsenäistymisopasta voi kehittää ja aihe onkin ollut meillä arviointikeskusteluissa mukana.

Jäänkin jo odottamaan mobiilisovellusta, joka pohjautuu Juhan tekemään opinnäytetyöhön.”

Produktina valmistuneiden itsenäistymisoppaiden pilotointi arvion kirjoitti Katriina Nokireki, kokemusasiantuntija, Pesäpuu Ry.

”Tässä kokonaisuudessa on selkeästi punainen lanka siitä, että nuoren itsenäistyminen koostuu monista isoista asiakokonaisuuksista ja toteutuu pitkällä aika välillä ajatusten, tunteiden, odotusten tasolta aina sinne konkretiaan, arkeen ja omaan asuntoon muuttamiseen ja sen jälkeiseen elämään asettumiseen.

Nuori tarvitsee tukea ja aikuista näissä kaikissa vaiheissa, ja hänellä on lupa tarvita ihmisiä ympärilleen. Monesti nuori kokee tarvitsevansa ”luvan”, jotta voi pitää ihmissuhteistaan tai palvelutarpeistaan kiinni. Tässä itsenäistymisoppaassa nuorelle annetaan sen lupa monessa eri kohdassa ja yhteydenpitoon kannustetaan. Se on hienoa ja tärkeää. Nuoren opas on kirjoitettu nuorten kielelle, inhimillisesti ja nuorta arvostaen, sekä sopivasti nuorta pohdiskeluun haastaen. Kokonaisuudessaan tämä on hyvä työkalu nuorelle itsenäistymisen jokaisessa vaiheessa.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

8.1 Aiheen rajaaminen

Asetin aiheen rajaamisen yhdeksi keskustelun aiheeksi, kun kohtasin perhekodin vanhempia. Tässä yhteydessä alun visioni kokonaisuudesta tarkentui ja löysi huomattavasti kapeamman uoman, jota työssä lähdin seuraamaan. Aihe kokonaisuus selkeentyi ja keskistyi nuorelle kohdistettuun materiaaliin sekä perhekodin vanhempien materiaali muistilistaksi ja myötäilemään nuoren opasta.

Tämän rajauksen jälkeen työn tekeminen oli helppoa ja tavoite selkeä.

8.2 Parasta

Parasta lopputuloksessa on työn tarjoama käyttäjälle tarjoutuva interaktiivisuus. Interaktiivisuus toteutuu Google Drive tiedostojaon tarjoamien mahdollisuuksien myötä. Nuori saa jaosta käyttöönsä tietoutta sekä materiaalia, joita hyödyntää arjessa. Nuorien yhteiseksi toiveeksi muodostui rahan käytön ohje, avut työnhakuun sekä ruoan laitton esimerkit.

Produktissa on paljon suoria linkkejä internettiin liittyen oppaan eriaiheisiin. Suoran linkin tueksi keräsin nämä käyttämäni lähteet työhön listaukseksi. Listaus löytyy produktin viimeiseltä sivulta. Jos suoralinkki ei toimi, niin materiaalin löytää käyttämällä palveluntarjoajan internet etusivua.

Yhtenä ja lähes isoimpana kokonaisuutena otsikkoon parasta kuuluu ehdottomasti yhteistyö. Yhteistyö perhekotien ammattilaisten kanssa, yhteistyö ja vilpitön mielenkiinto, joka huokui nuorista, joita haastattelin sekä lopulta kohtaamieni sosiaalityöntekijöiden kanssa. Kiitos teille kaikille erittelemättä tai ketään erikseen nostamatta. Kohtaamisien jälkeen käsissäni oli materiaalia niin paljon, että oli vain löydettävä aika kaiken puhtaaksi kirjoittamiseen. Yhteistyö toimi erittäin hyvin myös työntilaajan kanssa. Kiitos kuuluu myös Perhekoti Valkosiiven henkilökunnalle, Eerolle sekä Katjalle.

8.3 Miten voisi jatkokehittää

Jatkokehitys aihe on selkeä, eli jokaisen haastattelun yhteydessä mainittu mobiili applikaatio. Totesin haastattelu vaiheessa, että koodaamaan en lähde, mutta pyrin toteuttamaan toiveen. Kehitys hankkeena yhteistyössä ohjelmistokehittäjien kanssa oppaasta tulisi toteuttaa sovelluksen, joka toimisi yleisimmissä mobiili alustoissa.

Yksi kokonaisuus mistä nuoret haastatteluissa kertoivat, oli mahdollisuus video materiaaliin. Videolla kertoisi miten tulisi huoltaa keittiön liesituuletin tai pesuhuoneen lattiakaivo. Tällaisia kohteita on kodissa paljon. Idea video arkistosta olisi hyvä kehitys askel itsenäistymisoppaalle.

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika. 2003. Nuoren Aika. Porvoo: WS Bookwell Oy
- Barby Marjatta, 2009. Lastensuojelun ytimessä. THL, Helsinki: Yliopistonpaino Oy.
- Hakkarainen, Pirjo & Koisti-Auer Anna-Liisa, 2008. Pride-kirja. Pride Valmennus. Pesaapu Ry 2008.
- Kananen, Jorma. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen opas. Tampereen Yliopistopaino Oy
- Kananen, Jorma. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino Oy
- Lastensuojelulaki. 2007. Viitattu 2.11.2019. <https://www.finlex.fi/.../20070417>
- Niva, Mikael & Tuominen, Kari. 2012. Benchmarking käytännössä: Itsearviointin työkirja. Hyviä kysymyksiä ja benchmarking-tutkimuksia. Vantaa: Hansaprint.
- Nuorisolaki. 2016. Viitattu 2.11.2019. <https://www.finlex.fi/.../20161285>
- Nuorenjälkihuolto, 2020. THL Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 12.01.2020. <https://thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- Perhehoitolaki. 2015. Viitattu 2.11.2019. <https://www.finlex.fi/..//20150263>
- Pukkio, Saana & Hipp, Tiia. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. ISBN: 978-952-7002-17-9. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Räty, Tapio, 2019. Lastensuojelulaki, Käytäntö ja soveltaminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita
- Sinkkonen, Jari, 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilöstö, 2015. Laki sijaishuollon ammattihenkilöstöstä. Viitattu 19.03.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>
- Spoken.fi, 2020. Haastattelun lajityypit. Viitattu 20.01.2020. <https://www.spoken.fi/2180/>
- Stat.fi, 2020. Tilastokeskus, käsitteet, Kvalitatiivinen, Kvantitatiivinen. Viitattu 12.01.2020. <http://www.stat.fi/meta/kas/index.html?K>
- Terveyskirjasto.fi, 2020. Traumaperäinen stressihäiriö. Viitattu 07.03.2020. <https://www.terveyskirjasto.fi/.../artikkeli=dlk00526>
- THL.fi 2020. Ammatilliset perhekodit. Viitattu 09.03.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/.../ammatilliset-perhekodit>
- Willard, Christopher, 2013. Child's Mind. Lapsen ja nuoren mieli, harjoituksia henkiin hyvinvointiin. Suomennos Raya Mudie. Tallinna: Raamatutrükikoja Oü.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina, 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy

MUUT LÄHTEET

Nokireki, Katriina, 2020. Kokemusasiantuntija, Pesäpuu Ry. Nuoren haastattelu 21.02.2020.

LIITTEET

[Itsenäistymisopas - Perhekodin nuorelle v1.0.pdf](#)

[Itsenäistymisopas - Muistilista perhekodin vanhemmille v1.0.pdf](#)

[Kysymykset perhekodin vanhemmille Benchmark v1.2.pdf](#)

Itsenäistymisopas Perhekodin Nuorelle, Google drive.

[Itsenäistymisopas - Google Drive / Google Drive - Itsenäistymisopas / https://drive.google.com/drive/folders/1WBHcEEohqxCiORA6e6eV9u1i5xtOgsh?usp=sharing](#)

Kysymykset aiheet haastatteluun nuorelle v1.1.pdf

Aika, kun asuit vielä perhecodissa.

1. Esittäytyminen, anonyminä itse tekstissä, jos se on ok.
2. Minkä ikäisenä perhekodin vanhemmat aloittivat keskustelun tulevasta itsenäistymisestä?
3. Mitä aiheita nämä keskustelut sisälsivät?
4. Täytittekö yhdessä muistilistoja? Mitä aihetta ne käsittelivät?
5. Haitteko sinulle henkilökorttia, pankki tiliä, passia tms? Miten tämä malli toimi käytännössä?
6. Tutustuitteko eri tukien hankinnan mahdollisuuksiin?
7. Kävittekö läpi arjen elämistä omassa kodissa? Miten?
8. Mitä aiheista olisit toivonut lisää opastusta, kun asuit vielä perhecodissa?

Aika, itsenäistymisen jälkeen, kun asuit omassa kodissa.

1. Saitko mukaasi materiaalia käymistäsi keskustelusta perhecodivanhemman kanssa. / Minkä materiaalissa oli erityisen hyvää?
2. Mitkä olisivat kolme aihetta, jotka haluaisit löytää itsenäistymisoppaasta?
 - a. –
 - b. –
 - c. –
3. Miltä itsenäistyminen on tuntunut, mikä on parasta, mikä kamalinta?
4. Anna palaa, nyt on sana vapaa! Mitä vinkkejä antaisit nuorelle, joka mahdollisesti epäilee kykijään tai ei vielä ole niin kiinnostu tulevasta muutoksesta. Aiheita, joista haluaisit nuoren ehdottomasti tietävä, kun ensimmäinen aamu omassa kodissa sarastaa.
 - a. –
 - b. –
 - c. –

Kysymykset perhekodin vanhemmille Benchmark v1.2.

1. Esittäytyminen
2. Lyhyesti perhekodin historiaa, kokemus itsenäistyvän nuoren ohjaamisesta.
3. Onko perhekodillanne käytössä opasta itsenäistyvälle nuorelle?
4. Minkä ikäisen nuoren kanssa olette aloittaneet keskustelun itsenäistymisestä?
5. Minkälaisiin aiheisiin keskitytte / täytättekö muistilistaa tai esim. tarveluetteloa tms. kodin tarvikkeista?
6. Miten käsittelette pankki asiointia, passin hakua tms.?
7. Mikä on osoittautunut parhaaksi malliksi toimia, aiheet, ikä, nuoren erityistarpeet huomioon?
8. Mitä kehitys ideoita oppaaseen olisi ollut suunnitteilla?
9. Miten opas olisi mahdollisesti hyvä rajata?
10. Mitä tai minkälaisia aiheita materiaalissanne on tarjottu nuoren mukaan omaan kotiin?
11. Miten nuori on kommentoinut, jos on tullut vastaan jotain arjen haasteita, tai olisiko nuorella ollut ideoita / tarpeita oppaan sisältöön?
12. Miten olette huomioineet nuoren mahdolliset erityistarpeet tai ADHD / Asperger oireyhtymien tuomat tarpeet?

Kysymykset sostt - runko - v1.0

Itsenäistymisopas perhekodin nuorelle

- Toteutetaan teemahaastatteluna, eli kysymykset toimivat keskustelun runkona.
- Aiheena Itsenäistymisopas, toivon keskusteluissa huomioitavan ammattilaisen näkemyksen, mikä tai mitkä aiheet tai kohdat valmistumisessa itsenäiseen elämään olisi nuorelle hyväksi, ikä huomioiden. Mikä tai miten toimia, kun jälkihuolto alkaa?

Yhteistyö sijoituksen aikana 12 – 18 vuotta

- Itsenäistymisvarat, milloin aktivoituu, kenen toimesta sekä miten tulisi huomioida?
- ”vuosikello”, tapaamiset – miten usein, missä, mitä aiheita?
- Haastavat vanhemmat, miten rauhoittaa nuoren mieli ja antaa rauha keskittyä tulevaan?
 - Sostt – parhaat toimintamallit vanhempien kanssa toimimiseen.
- Yhteistyö, minkälainen olisi täydellinen toimijuus? Nuorelta / sostt ?
 - –
 - –
 - –

Yhteistyö jälkihuollossa

- Kolme tärkeintä aihetta, jotka nuoren tulee tietää jälkihuollosta.
 - –
 - –
 - –
- Aiheet / ohjeistus, joita voisi löytää oppaasta, mihin nuori törmää jälkihuollossa omassa kodissaan, 18 – 20 vuotta.
 - –
 - –
 - –
- Aika jälkihuollossa, kun arki on alkanut rullaamaan. Mistä aiheista saat apua sostt / sosiaali-toimesta? Ikähaarukalla 20 – 25 vuotta?
 - –
 - –
 - –
- Mitä haluaisit sanoa juuri nyt itsenäistyvälle nuorelle – olette tehneet yhteistyötä kolme vuotta.
 - --